

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

9^e jaargang, nr. 30/31

September 2001

50 jaar

vereniging

Het Reewild

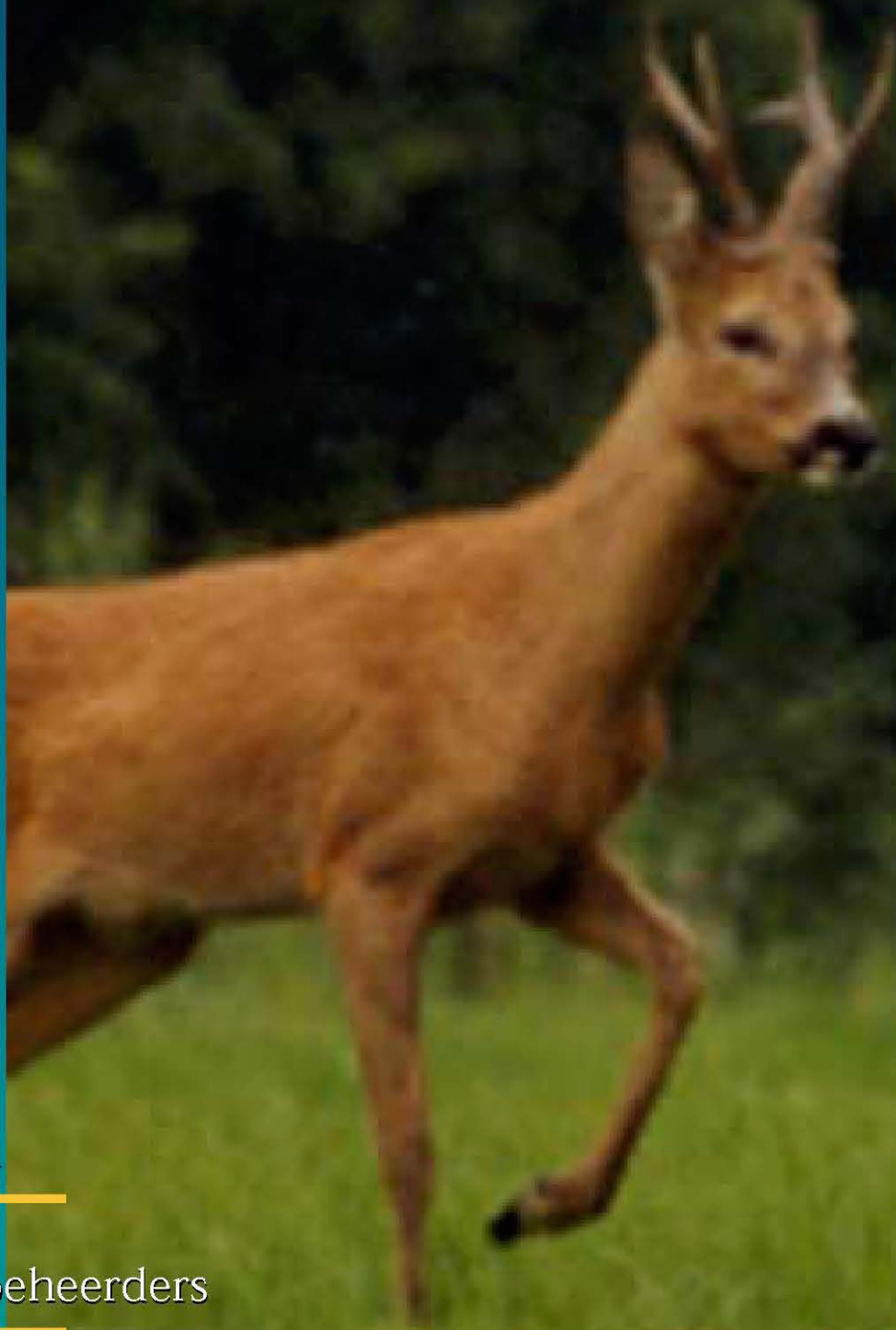
1951-2001

THEMA:
REE EN MENS

Jagers, recreanten

Veetelers en bosbeheerders

Gezondheid

Inhoud

Invloed van jacht op het gedrag van reeën	3
Beschermheer	6
Verdenking van MKZ onder Nederlands wild	7
Teken en ander op de mens overdraagbare ziekten	9
De Rode Cijfers van Philips en het valwild	12
Reeën in zuidelijke Flevoland	14
Geraffineerde knapen	17
Ree skelet	19
Reeën, schade en de oplossing	20
Gerrit Jan Spek en de euro	23
Voor u gelezen	24
Reeënspongen in Nederland	26

Colofon

opgericht op 21 april 1951

Capreolus, Tijdschrift voor Natuurbeheer
van de Vereniging Het Rewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar
Beschermer: E.K.H. Prins Bernhard

Redactie:

G.J. Spek - Eindredacteur
E.L. van Norderpeik - Redactielid ad interim
E.L. Boers - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mrs. J.A.M. Hendriks-Juuber - Fotomateriaal
E.C. van Dijk - Advertentie Acquisitie
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

P. Schenk	voorzitter (1998)
J. van de Waardt	secretaris (2000)
E.A.N. van Heek	penningsmeester (2001)
E.L. van Norderpeik	bestuurslid (1999)
J.H. Bakker	lid (1996)
J.B.M. Koo-Bloot	lid (1997)
A. ten Caver	lid (2000)
W.A.P. Buijssen	lid (2000)
D. A.J.M. Rutten	lid (1999)
F.J.M. Smeets	lid (1995)
G.J.M. Slikkenwerf	lid (1997)
C.W. Jolles	lid (2000)
G.J.H. van der Woude	lid (1994)

Adviseurs:

M. J. van Schooten - Juridische zaken
E.P. Pauwels - Public Relations
E. van Veen - Journalist
Prof. Dr. J.L. van Hest - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat:

J. van de Waardt,
Yamilleken II,
3925 JG Scherpenzeel
tel: 029-4691797
fax: 029-4691797
E-mail: inb@rewild.nl

Stijpsteek:

G.J.M. Koenderink,
Dree 96, 7991 JN Dwingelo
tel: 0521-597996

Coördinator kuumesters:

J. Schoonderbeek,
Middoorretent 16, 7497 MG Bantelo
tel: 0547-292226

Vernieuwing & Druk:

Direct Promotion & Advertising B.V.,
George Westinghousretent 2, 1097 BA Amsterdam.

Lithografie:

Reproductiebedrijf Van Zijl bv, Utrecht

Contributie: fl. 50,- per jaar.

Bankrekening:

AIBN - ABN Bank rekeningnummer 49.70.97.440
t.n.v. Vereniging "Het Rewild" te Garderen

"Capreolus" is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Rewild. De voorgegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor "Capreolus" voor:

nr. 22 - 15 oktober 2001
zenden aan redactie van Capreolus:
Elburgerweg 146, 8171 R.J. Veeveen.

Foto voorpagina:

G. Basy

Invloed van jacht op het gedrag van reeën.

Door Bruno Hespeler

Er zijn veel voorbeelden, die aantonen, dat wilde dieren door bejaging hun gedrag veranderen. Er is geen enkele twijfel aan, dat zij de mensen en hun bedoelingen uitstekend kunnen inschatten. Zij herkennen wie gevaarlijk is en wie niet.

Denk bijvoorbeeld aan de kraaien, die er luid krassend vandoor gaan als een jager aan de horizon opdrukt. Dezelfde kraaien marcheren echter zonder schuwheid achter de ploeg aan om wormen te vangen, en ze lopen in het park tussen de mensen door om brood te bedelen. Of denk maar aan de steenbokken in de Alpen. Waar ze niet bejaagd worden, laten ze wandelaars tot op enkele meters naderen, zonder zelfs op te staan. Terwijl overal waar ze van tijd tot tijd bejaagd worden ze net zo schuw zijn als gemzen.

Gemzen gedragen zich overigens niet anders. In de buurt van kabelbanen of berghotels zijn ze vaak verbaasd tam. In eenzame delen van het terrein vluchten ze zodra jager en hond verschijnen.

In het Zwitserse Nationale Park het Engadin, waar het roodwild al 90 jaar niet meer wordt bejaagd en de mensen niet van de paden mogen, loopt het op klaarlichte dag op de almen. In de bronsttijd kan men op veel plaatsen roedels van 30 stuks en meer bewonderen. Maar ook het gedrag ten opzichte van elkaar verschilt veel van wat we van intensief bejaagd roodwild gewend zijn.

De jacht traint de reeën. Zouden reeën niet miljoenen jaren lang onder invloed van vijanden hebben gestaan, dan zou hun lichaamsbouw, hun uiterlijk en hun gedrag zeker anders geweest zijn. Zonder predatiedruk zou de soort - zoals wij die kennen - zeker niet voorkomen. Maar laten we onze beschouwingen tot de laatste honderd jaar beperken. In grote delen van Nederland bevonden de reeën zich gedurende de tweede helft van de 20e eeuw nog in een pioniersfase. Zo werden landschappen geko-

Foto: J. Hendriks

loniseerd die daarvoor lange tijd nagenoeg vrij van reeën waren. De bejaging was - met delen van Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk vergeleken - aan de spaarzame kant. Daarmee was voor het reewild ook de mogelijkheid om uit ervaringen te leren beperkt. Des te intensiever (of langer) er gejaagd wordt, des te vaker reeën de gelegenheid hebben om de jachtmethoden van mensen te bestuderen. Het beste voorbeeld daarvoor zijn die jachtvelden waar (legaal of illegaal) vanuit de auto wordt gejaagd. Waar dat vaker het geval is vluchten reeën zodra een auto vaart mindert of stopt. In andere jachtvelden daarentegen blijven reeën gewoon staan. Maar ook de 'nette' jager laat negatieve indrukken achter. Reeën herkennen hem en zijn bedoelingen en veranderen hun gedrag

in overeenstemming daarmee. De jager in het veld gedraagt zich volkomen anders dan wandelaars, ruiter of joggers. Hij doet zijn best de reeën niet te verontrusten. Daarom berst (sluip) hij heel voorzichtig. Predatoren gedragen zich echter net zo. Ook de Lynx sluipst uiterst voorzichtig. Zou hij dat niet doen dan kwam hij nooit dicht genoeg bij de reeën, want alleen door een zeer korte sprint kan hij ze bereiken. Onze bewegingen lijken veel op die van de Lynx.

Reeën hebben al lang begrepen dat mensen die lawaai maken en zich ongegeneerd bewegen, niet gevaarlijk zijn. Wie echter stil is en sluipst, is onmiddellijk verdacht. En natuurlijk zien de reeën ons meestal vroeger en vaker dan wij hen.

Jachtsystemen worden herkend. Laten we eens naar onze hoogzitten kijken. De meeste worden volgens een duidelijk systeem geplaatst, namelijk aan randen. Hetzij buiten de bosrand op het veld of binnen de bossen op de rand van oude- en jonge opstanden, langs boswegen en sleuven. Dat zijn verticale structuren (grenslijnen) die door reeën graag worden benut. Natuurlijk begrijpen ze in de loop van diverse generaties dat er daar extra gevaar dreigt. Want ieder ree ervaart gedurende zijn leven meer dan eens hoe op zulke plaatsen soortgenoten om het leven komen.

Daar komt nog bij dat overgangen (wegen, bosranden e.d.) gelijktijdig ook lichtovergangen zijn. Daarmee hebben reeën dan ook problemen. Ze voelen zich in het donkere bos veel veiliger dan op de lichte weg, sleuf, of op de vlakke. Op de voedselrijke kaalslag begeven ze zich pas in de late avond of vroege morgen, ondanks dat ze een vast eet- en verteringsritme hebben en dus ook gedurende de dag regelmatig voedsel op moeten nemen. Ze doen dat echter liever in de dekking. Als ze zich onzeker voelen, verplaatsen ze zich zo lang mogelijk via de dekking en steken lichte plekken als die onvermijdbaar zijn, altijd zo snel mogelijk over. Als de dekking tot het midden van het lichaam reikt, (hoog gras, bosopslag), voelen ze zich echter redelijk veilig. Soms ziet men, als men met de auto door het bos rijdt, een ree dat een paar meter naast de weg stokstijf in zulk soort dekking staat, ons fixeert, maar – zolang we niet uitstappen – niet vlucht. Ontbreekt die dekking, in oud bos met een kale bodem, dan is de vluchtafstand aanzienlijk groter. Het grootst daar waar af en toe uit de auto wordt gejaagd.

Jachtmethoden afwisselen

De jager doet er goed aan niet steeds dezelfde jachtmethode te gebruiken. Zet een hoogzit ook eens midden in de opstand in plaats van aan de rand. Laat reeën eens voorzichtig, waar het gaat, diskreet in beweging brengen (drukken). Men kan met twee personen ook prima met een voertuig (auto, trekker, motor) jagen, zonder voor langere tijd schuwheid op te bouwen en zonder de methode aan de reeën te verraden, zolang men een helper laat rijden, in de nabijheid van het wild af (uit-)stapt, terwijl het voertuig door rijdt. Deze methode was aan het begin van de twintigste eeuw bij het bejagen van rood-, dam- en reewild zeer populair, toentertijd natuurlijk met paard en wagen. Belangrijk

daarbij is dat pas geschoten word als het voertuig verdwenen is.

In Duitsland worden geiten en reekalveren de laatste jaren steeds vaker op zogenaamde drukjachten geschoten. Deze vinden meestal plaats met de inzet van zeer weinig jagers. Soms echter met de inzet van zeer veel jagers en dan lijkt het meer een drijfjacht. Deze drukjacht methode werkt in het begin zeer goed omdat de reeën deze methode niet kennen. Des te vaker gedrukt of gedreven wordt des te sneller de reeën tot de juiste slotsom komen en leren ermee om te gaan. Hun meest effectieve, en meest gebruikte overlevingsrecept is dan het zich drukken en het gevaar simpel uitzitten.

Onze aanbeveling is dan ook niet deze of een andere jachtmethode, maar de verscheidenheid, de afwisseling, van methoden.

Reeën zijn niet dom

Iedere jager kent de volgende situatie: een sprong reeën staat op een weiland. Eén ervan wordt vanaf een hoogzit geschoten en zakt in elkaar. De anderen zijn even in de war, komen echter zeer snel tot rust en grazen verder. Veel jagers denken dat één en ander ongemerkt is afgelopen. Dat is niet het geval, want we moeten toch eenmaal onze hoogzit verlaten om het geschoten stuk op te halen en te verzorgen. Hoewel de andere dieren inmiddels verdwenen zijn, zijn ze beslist in de nabijheid en wachten in de dichtstbijzijnde dekking op hun spronggenoot. Daarom zien ze ons, dan wel doordat we sporen nalaten op de plaats van afschot zoals onze lucht, die van onze hond, bloed en maaginhoud van het geschoten ree enzovoort. Dat alles wordt door de overlevende reeën waargenomen, of op het moment zelf of in ieder geval de volgende dag.

De reegeit die dat vaker meemaakt, verandert haar gedrag. Dat wordt weer door andere reeën geregistreerd, waarop ook die hun gedrag aanpassen. Tenslotte wordt dit veranderde gedrag tot traditie, die aan volgende generaties reeën doorgegeven wordt.

Als ik iedere dag in het veld ben dan kennen de reeën mijn auto. Die ruikt voor hen volledig anders dan een zelfde type auto van een ongevaarlijk mens. Steek zelf je neus maar eens in verschillende auto's.

In onze auto bevindt zich misschien een wildbak met zijn sterke lucht, onze eigen geur die de reeën zeker kennen en de geur van onze

hond. De reeën weten de combinatie te maken tussen ons verschijnen en het voertuig.

Het voorbeeld Lynx

Veel jagers willen er niet aan dat de Lynx voorzichtiger jaagt dan zij zelf en de reeën in geen geval uitroeit. In het kleine land Slovenië werden in de zeventiger jaren weer Lynxen uitgezet en deze hebben inmiddels bijna het hele land weer gekoloniseerd en ze worden zelfs weer spaarzaam bejaagd. Tegelijkertijd zijn de afschotaantallen aan reeën voortdurend gestegen.

Wat is nu het onderscheid tussen onze manier van jagen en die van de Lynx? Wij mensen hebben relatief kleine jachtgebieden, waarin we steeds aanwezig zijn. Veel jagers zitten iedere avond in het veld, ook wanneer ze niet van plan zijn daadwerkelijk te jagen, soms zelfs met meer personen in hetzelfde gebied. De Lynx daarentegen is een solist met een bereik van meer dan 20.000 hectare. Slaat hij vandaag een ree, dan zal hij het – zolang hij niet verstoord wordt – gedurende een aantal dagen benutten en vervolgens zich, meestal diagonaal, verplaatsen naar een volledig andere hoek van zijn grote terrein om daar zijn geluk te beproeven. De reeën hebben daarom nauwelijks de kans zich in te stellen op zijn jachtmethoden. De Lynx blijft voor de reeën zo te zeggen anoniem.

Reeën en Boeren

Als jager doet men zijn uiterste best, om zijn reeën zoveel mogelijk te behoeden voor verontrusting. Bijgevolg verzetten wij ons tegen de gedachte dat wij zelf het meest verstorende element zijn. Maar denk eens aan de boeren. Die werken met hun machines op het veld terwijl naast hen de reeën onbekommerd grazen. Ook ruiters en joggers, als ze tenminste opletten, zien in het bos vaak meer reeën dan wij jagers. Daarom werd vroeger vaak te paard gejaagd, (wat echter bij voortdurende herhaling ook niet meer werkt). Reeën in onbejaagde gebieden, vaak vlakbij stads- en dorpsranden, zijn vaak ongelooflijk tam. Ik beleef dat zelf steeds weer bij ons huis in Kärnten. Soms komen de reeën 's nachts in het dorp of bezoeken ze mij nieuwsgierig als ik in de tuin aan het werk ben. Reeën worden regelmatig aangetroffen op kerkhoven in grote steden, bijvoorbeeld in München, die dagelijks door duizenden mensen worden bezocht. Maar daar valt dan ook nooit een schot. Net zoals de reeën ons voortreffelijk inschatten,

Foto: J. Hendriks

herkennen ze ook of van bepaalde honden gevaar uitgaat. Onze jachtterrier, die in zijn leven medeverantwoordelijk was voor ettelijke dode reeën, wandelt vanuit huis tussen de reeën door. De vluchtafstand bedroeg nauwelijks meer dan vijf meter.

Dezelfde reeën zijn verder weg beneden in het dal op de weiden, of verder weg boven in het bergbos – daar waar zo nu en dan geschoten wordt – net zo schuw als alle andere reeën.

Wat betekent dat voor de jacht

We moeten met meer variatie jagen, maar ook zo kort mogelijk en daarom tegelijkertijd intensief. De strategie van de Lynx, die berust op de grootte van het jachtgebied, kunnen we niet toepassen. Ook worden van ons, door bosbouwers en anderen, beduidend hogere afschotaantallen verwacht dan door Lynxen worden gerealiseerd. Derhalve lukt een verlaging van de jachtdruk – de door de jacht op reewild uitgeoefende stress – slechts door zo kort mogelijke jachtperiodes afgewisseld door zo lang mogelijke rust intervallen.

Voorwaarde daarvoor is dat wij onszelf geen onnodige, biologisch niet onderbouwde, beperkingen opleggen. We moeten de gefundeerde kennis uit de wildbiologie accepteren. We moeten accepteren dat wij de leeftijd van reeën vanaf twee jaar op geen stukken na betrouwbaar kunnen schatten, of dat we aan de hand van het uiterlijk van een ree (fenotype) iets kunnen zeggen over zijn of haar genetische aanleg (genotype). We moeten begrijpen dat het voor de reeën zelf – voor hun welzijn en voor hun conditie – veel belangrijker is, genoeg weg te nemen dan overdreven te selecteren.

Dat betekent natuurlijk niet dat we een geit bij de kalveren wegschieten of dat wij, indien er keuzemogelijkheid is, de zwakke reeën laten lopen en in plaats daarvan de sterke schieten. Maar zo nu en dan een verkeerd afschot (wat daar dan ook onder verstaan moet worden) werkt op den duur minder nadelig dan een duidelijk te laag afschot. Bedenk dat de sterkste reeën en de beste geweien steeds in pioniersfasen worden

aangetroffen en dat overal de kwaliteit terugloopt waar de populaties sterk groeien. Bijzonder sterke bokken worden vooral aangetroffen in die landen waar – naar onze normen – met weinig plichtplegingen met reeën wordt omgegaan, zoals in de Scandinavische landen en in Groot Brittannië.

Jaag daarom zo, dat de reeën zo weinig mogelijk ervaringen met ons kunnen verzamelen. Het beste is geit en kalf gezamenlijk weg te nemen of alleen lopende reeën, zodat negatieve ervaringen niet doorgegeven kunnen worden.

Noot Redactie: Bruno Hespeler heeft een jarenlange praktische achtergrond als jacht-opzichter, werkt als journalist en als auteur. Hij heeft inmiddels een groot aantal boeken op zijn naam staan. Eén van de bekendste is 'Rehwild heute'. Ook uiterst lezenswaardig zijn onder meer 'Jager Wohin', 'Jagd 2000' en 'Handbuch Revier Gestaltung'. Zeer recent is verschenen 'Hege und Jagd im Jahreslauf'.

Vorstelijke correspondentie

soestdijk 000 NEDERLAND 0150-
11 07 01
koninklijk huis

VERENIGING
"Het Reewild"
Boudewijnlaan 1, Postbus 100, Soestdijk

Aan Zijne Koninklijke Hoogheid
Prins Bernhard der Nederlanden
Paleis Soestdijk

Fax nr. 035 5417517

Koninklijke Hoogheid I

Het is ook voor ons vandaag een bijzondere dag. Temeer daar U, onze Beschermheer, Uw 90^e verjaardag viert en voornemens bent daar minstens nog 5 jaren aan toe te voegen! Wij, leden van de Vereniging "Het Reewild", in Vorden bijeen ter gelegenheid van onze 50^e jaarvergadering, feliciteren U van ganser harte met uw verjaardag en wensen dat Uw voornemen in goede gezondheid en voorspoed wordt gerealiseerd. Uw niet aflatende belangstelling en inzet voor de natuur, het wild in het bijzonder, dwingt bij ons nog steeds grote bewondering af. Na afloop van onze bijeenkomst zullen wij zeker met gevoelens van groot respect en genegenheid het glas op U heffen!

Koninklijke Hoogheid: PROFICIA

Uw dienstwillige
Piet Schenk
Piet Schenk
Voorzitter.

Wijn bijzonder hartelijke dank voor de goede wensen die ik ontving op mijn negentigste verjaardag.

Bernhard

Schenk, Dierpark

Verdenking van MKZ onder Nederlands wild

Door Paul Sutmoller

In de nieuwsmedia zijn berichten verschenen over waarnemingen van kreupele reeën in het met MKZ besmette gebied. Ook werden meldingen gemaakt van reeën die duidelijk locomotie problemen hadden. Als MKZ-deskundige met jarenlange internationale veld- en laboratoriumervaring ben ik buitengewoon bezorgd over de wijze waarop het Ministerie van Landbouw, volgens de kranten berichten, met deze meldingen blijkt om te gaan.

Voor zover mij bekend, zijn de eerste beschrijvingen van MKZ in *Cervidae* (herten en reeën) gemaakt gedurende een uitgebreide uitbraak van MKZ in California in de Verenigde Staten van Amerika in de jaren 1924-1926, waarbij onder meer *Cervidae* in het Stanislaus National Forest besmet werden. In die jaren werden 22.000 *Cervidae* gedood, waarvan 10% typische MKZ-symptomen vertoonden.

Onderzoek in UK en VS

In de jaren 1973-74 werd MKZ in *Cervidae* bestudeerd door een groep onderzoekers verbonden aan het Animal Virus Research Instituut in Pirbright (nu het World Reference Laboratory) in het Verenigd Koninkrijk, en door een andere groep weten-

schappers (waaronder mijzelf) van het Plum Island Animal Disease Center, Greenport, New York, in de Verenigde Staten. De UK-groep publiceerde 3 rapporten over hun bevindingen en de USA-groep presenteerde hun bevindingen gedurende de vergadering van de US Animal Health Association in 1974. Voor zover mij bekend zijn er daarna geen publicaties over MKZ bij *Cervidae* in de wereld literatuur meer verschenen.

De publicaties van beide groepen geven een zeer volledig beeld over MKZ in *Cervidae* die mijn bovengenoemde bezorgdheid geheel ondersteunen.

De USA-groep rapporteerde als volgt: 'white-tailed deer were clearly susceptible to infection with this strain of FMD virus both by intranasal inoculation and by contact exposure. The clinical syndrome in deer was somewhat variable but, in general, severity of the disease was intermediate between that seen in cattle and in sheep and goats exposed and housed under similar conditions'.

Het gebrek aan kennis over de gevoeligheid van *Cervidae* gedurende de extensieve MKZ-uitbraak in de UK gedurende 1967-68 stimuleerde de UK groep om eerst dit aspect

voor drie van de in de UK voorkomende *Cervidae* soorten te bepalen. De uitkomsten werden als volgt samengevat: 'All three species were susceptible to infection with FMD virus. Clinical disease was mild or inapparent in the red and fallow deer but was more severe in the roe deer. The appearance and distribution of the lesions were similar to those in sheep'

Dit werk werd gevolgd door een meer gedetailleerd onderzoek over de verspreiding van het MKZ-virus in geïnfecteerde *Cervidae*. De resultaten van dit onderzoek toonden aan dat *Cervidae* in deze aspecten in het algemeen volkomen vergelijkbaar zijn met runderen en schapen, zowel wat betreft de hoeveelheid virus in het bloed alsmede de uitscheiding van MKZ-virus en de 'drager' status. Tenslotte voerde de UK-groep een groot experiment uit dat de complete infectie cyclus sloot. Men toonde aan dat runderen *Cervidae* konden infecteren, dat deze geïnfecteerde *Cervidae* op hun beurt weer andere *Cervidae*, schapen en runderen konden besmetten en dat deze dieren daarna weer MKZ bij *Cervidae* konden veroorzaken. In deze onderzoeken werden ook alle eerdere bevindingen opnieuw bevestigd.

Foto: J. Hendriks

'This study and earlier observations... have established that the five species of deer seen in the British countryside are susceptible to FMD... the smaller species... both develop severe disease and death is not uncommon during the acute stage of the disease... '.

De auteurs speculeerden dat Cervidae waarschijnlijk geen belangrijke rol zouden spelen in het overleven en de transmissie van het virus gedurende een MKZ-epidemie, omdat in de UK de 'grazing ranges' van Cervidae en vee soorten in het algemeen niet overlappen en omdat er een lage vee dichtheid is in de wild gebieden.

Serieuze zaak

Uit dit literatuur overzicht is het dus duidelijk dat onder Nederlandse omstandigheden, vooral op de Veluwe en in de Veluwezoom, waar boer, vee en wild nauw contact hebben, de infectie van Cervidae als een zeer serieuze zaak moet worden gezien. Indien het Ministerie het hoogst waarschijnlijk acht dat gevaccineerde runderen en schapen over grote afstanden door MKZ-gevallen kunnen worden geïnfecteerd (hetgeen aanleiding heeft gegeven tot het doden van grote aantallen gezonde gevaccineerde runderen en schapen) dan mogen de voor MKZ-gevoelige Cervidae die tussen die boerenbedrijven los rondlopen toch tenminste als verdacht beschouwd worden.

Er zijn mij geen onderzoeken over de MKZ-gevoeligheid van wilde zwijnen bekend. Er is echter geen enkele reden om aan te nemen dat dit dier anders op een MKZ-besmetting zou reageren dan het gedomesticeerde varken. Een eventuele infectie onder Cervidae zal zich dan ook zeer waarschijnlijk uitbreiden tot de wilde zwijnen populatie in het geïnfecteerde gebied.

Grondige herziening

Een nadere beschouwing van de wild situatie zou volgens mij op korte termijn tot een grondige herziening van het huidige MKZ-beleid moeten leiden:

Er zijn vanzelf sprekend twee mogelijkheden: of de wildstand van de Veluwe of Veluwezoom is niet besmet of de wildstand is besmet

Wild niet besmet

- Enten van runderen met MKZ-vaccin op zichzelf produceert geen dragers.
- Gevaccineerde dieren moeten met MKZ-virus worden geïnfecteerd om ze tot virus

draggers te maken. Zo'n infectie zou tot stand kunnen komen door contact met geïnfecteerde excreties van MKZ-zieke dieren of door het inademen van infectieuze aerosols, veroorzaakt door dieren met MKZ, vóór of tijdens het ontstaan van de blaren.

- Wild doorkruist het gebied waar geënt is, het loopt tussen boerderijen, bezoekt landerijen en erven met veevoeder en mest. De voor MKZ gevoelige Cervidae fungeren dus als echte sentinellen voor het virus.
- Als er MKZ-virus aanwezig is in de vorm van stofdeeltjes of aerosols dan is de waarschijnlijkheid dat de Cervidae geïnfecteerd worden vele malen groter dan de waarschijnlijkheid van infectie van opgestald vee.
- Indien wild negatief blijkt te zijn voor MKZ-infectie dan is het risico dat opgestald gevaccineerd vee wordt geïnfecteerd praktisch nul. Er kunnen dan ook geen dragers onder de gevaccineerde dieren zijn, want daar is een effectieve infectiebron voor nodig.

Conclusie: In dit scenario (wildstand in Veluwe en Veluwe zoom niet besmet met MKZ) is het doden van gezonde gevaccineerde runderen en schapen zinloos uit het oogpunt van MKZ-bestrijding.

Wild besmet

- Als het wild besmet is dan staat het Ministerie van Landbouw voor de enorm moeilijke taak om MKZ onder het wild uit te roeien.
- Hopelijk zal het MKZ onder het wild in een aantal maanden 'doorzien' zoals vroeger MKZ-uitbraken in de veestapel ook een natuurlijk einde vonden en zoals dat nu nog gebeurt wanneer MKZ voorkomt in wildlife in Sub-Sahara Afrika .
- Daar het MKZ-virus daarna waarschijnlijk nog enige tijd in het besmette gebied aanwezig zal zijn, moet de veestapel in dit gebied tenminste nog één keer gevaccineerd worden, bij voorkeur binnen drie maanden, om een optimum populatie-immuniteit te verkrijgen.

Conclusie: In dit scenario (wildstand in Veluwe en Veluwe zoom besmet met MKZ) past natuurlijk niet het doden van gezonde gevaccineerde dieren. Is de wildstand besmet dan is van een 'MKZ vrije status' voorlopig geen sprake en is vaccinatie van het vee in het besmette gebied de meest voor de hand liggende oplossing.

Er is een ernstige verdenking gerezen van besmetting van wild met het MKZ-virus, op grond van enkele serieus te nemen recente waarnemingen van kreupele Cervidae in het MKZ-gebied. Consistentie met het tot dusver gevoerde beleid ten aanzien van verdenking op MKZ-besmetting van gedomesticeerde evenhoevigen gebiedt om te handelen zoals hiervoor genoemd onder punt 2 'wild besmet'.

Hopelijk kunnen veld- en laboratoriumonderzoeken aantonen dat het Nederlandse wild bestand niet door MKZ is geïnfecteerd, maar zonder een gedegen epidemiologisch onderzoek naar de ware toestand, baart de onzekerheid op dit gebied grote zorgen. Indien gewenst, ben ik bereid hierover mondeling of schriftelijk nog verdere toelichting te geven.

Dr. Paul Suttmoller, PhD, DVM, is International Animal Health Consultant. Hij werkte gedurende meer dan 35 jaar als viroloog en epidemioloog aan de preventie, bestrijding en eradicatie van mond en klauwzeer in Latijns Amerika en de Caribbean.
e-mail: paulsuttmoller@compuserve.com

Bron: Tijdschrift voor Diergeneeskunde 12/2001.

Een literatuur overzicht kunt u opvragen bij de redactie.

Serologisch onderzoek reebokken en wilde zwijnen

Aansluitend op het artikel van de heer Suttmoller kunnen we u het volgende melden. In relatie tot de afronding van de MKZ crisis heeft Minister Brinkhorst in juni de Tweede Kamer toegezegd dat er een serologisch onderzoek zal worden uitgevoerd onder reebokken. Dit onderzoek vindt plaats in de werkgebieden van de WBE's die geheel of gedeeltelijk in de kern van het MKZ-gebied (toezichtsgebieden Oene en Kootwijkerboek) hebben gelegen. Door het ID DLO is de steekproefgrootte bepaald op 250 reebokken. Op de Veluwe wordt binnen het reguliere bloedonderzoek onder de wilde zwijnen dit jaar tevens getest op MKZ. De steekproefgrootte bedraagt circa 150 stuks.

De huidige stand van zaken (peildatum 23 augustus) van bovengenoemd onderzoek is als volgt: 117 reebokken en 165 wilde zwijnen bemonsterd. Alle uitslagen tot nu toe negatief.

Teken en op de mens overdraagbare ziekten

Door M. Montizaan

Foto: M. Montizaan

In het herfstnummer van *Capréolus* heeft u kunnen lezen over de levenscyclus van de teek *Ixodes ricinus* en de door deze teek overgebrachte ziekte van Lyme. Binnen Europa kunnen behalve de ziekte van Lyme ook de ziekten Früh Sommer Meningo Encephalitis (FSME) en ehrlichiose op de mens worden overgedragen. Daarnaast kan in Zuid Europa de tekensort *Rhipicephalus sanguineus* de ziekte *Fièvre boutonneuse* overbrengen.

Ehrlichiose is pas recent in ons land aangetroffen, FSME en *Fièvre boutonneuse* kan men normaliter in Nederland niet oplopen.

Ehrlichiose

De ziekte ehrlichiose wordt veroorzaakt door een groep bacteriën behorend tot de

Ehrlichia spp. Deze bacterie is in Nederland al lang bekend bij diergeneeskundigen als overbrenger van ziekten bij kleine herkauwers, runderen en paarden. Het betreft dan *Ehrlichia phagocytophila* en *Ehrlichia equi*. Bij de mens kunnen twee vormen van ehrlichiose voorkomen, de Humane Monocytaire Ehrlichiose (HME) en de Humane Granulaire Ehrlichiose (HGE).

HME, welke wordt veroorzaakt door de bacterie *Ehrlichia chaffeensis*, is voor het eerst bij de mens aangetroffen in de tachtiger jaren in Amerika. In Europa is deze ziekte nog niet waargenomen.

HGE wordt echter sinds enkele jaren ook in Europa gevonden en sinds kort (1999) is ook een patiënt in Nederland aangetroffen. Het is nog onbekend welke *Ehrlichia* soort

nu precies verantwoordelijk is voor HGE bij de mens, maar waarschijnlijk betreft het hier een species dat sterk verwant is aan *Ehrlichia phagocytophila* en mogelijk zelfs hetzelfde species betreft.

In Nederland is zeker 10-15% van de teken in de vegetatie besmet met *Ehrlichia* species. Uit onderzoek van het RIVM bleek dit in teken afkomstig van geschoten reeën zelfs op te lopen tot 45%.

De bacterie vestigt zich in de witte bloedlichaampjes en vermindert de weerstand van de mens.

Symptomen en behandeling

De symptomen van ehrlichiose, die zich meestal 1 tot 2 weken na de tekenbeet

openbaren, zijn: zware hoofdpijn, koorts, spierpijn en spierkrampen. Ook is het mogelijk dat secundaire ziekten optreden ten gevolge van het ontstaan van een tekort aan witte bloedlichaampjes. Deze secundaire complicaties kunnen van diverse aard zijn en kunnen in zeldzame gevallen zelfs tot een fatale afloop leiden.

Ehrlichiose kan goed behandeld worden met antibioticum (bijvoorbeeld doxycycline, NIET met amoxicycline).

In hetzelfde artikel kon u ook lezen dat

reewild geen reservoir vormt voor de Lyme-bacterie. Voor de bacterie kan het reewild wel een reservoir zijn. Of en in welke mate het reewild in Nederland een reservoir voor deze bacterie vormt, is onbekend.

Ook is het nog onbekend of de mens alleen via een tekenbeet besmet kan raken of dat bijvoorbeeld bloedcontact (bij bijv. het villen, slachten van het ree) ook een rol zou kunnen spelen. Het RIVM is voornemens om hier in de nabije toekomst onderzoek naar te verrichten.

FSME

Früh Sommer Meningo Encephalitis (FSME) ook wel bekend als TBE (Tick Borne Encephalitis) of TBD (Tick Born Disease) wordt veroorzaakt door een virus en is een ontsteking van hersenen of hersenvlies. De ziekte verloopt in twee fasen. De eerste fase begint met griepverschijnselen, koorts en hoofdpijn. Dit duurt ongeveer 5 tot 10 dagen. Daarna heeft men een klachtenvrije periode van 4 tot 10 dagen. De ontsteking van hersenen en hersenvlies is de tweede fase. Ook bij deze infectie verloopt het grootste gedeelte ervan zonder dat de mensen het merken, behalve soms een licht griepgevoel. Echter bij 10 % van de geïnfecteerde mensen treedt de tweede fase op, waarvan 3 (tot)-5 % blijvende neurologische aandoeningen (verlamming, doofheid, hoofdpijn) overhouden. Een tot twee procent overlijdt zelfs aan FSME.

Voorkomen in Europa

FSME komt verspreid over Europa voor, zoals in Oost-Europa, Scandinavië, Midden Europa, Zuid Duitsland, Frankrijk. In Nederland is FSME nog NIET aangetroffen. Het RIVM is gestart te onderzoeken of het FSME-virus in Nederlandse teken voorkomt.

Daar het FSME virus zich in tegenstelling tot de veroorzaker van de ziekte van Lyme in de speekselklier van de teek bevindt, wordt het virus reeds met het begin van het zuigen op de mens overgebracht.

Bij FSME is het, in tegenstelling tot de ziekte van Lyme wel mogelijk om je voerf te laten inenten. De behandeling vergt 3 inentingen, die verdeeld over een jaar worden toegediend en 3 jaar bescherming geeft. Iedere 3 jaar is een 'opfris' injectie nodig. Het middel (FSME-immuno inject, Baxter) is o.a. te verkrijgen bij de GGD te Den Haag, het AMC en het Havenziekenhuis.

In 1999 hoorde men berichten dat in Rusland ten gevolge van het warme weer reeds 19 mensen gestorven waren aan een tekenziekte. Om welke ziekte het precies ging werd destijds niet vermeld, maar het zou een oosterse variant van FSME geweest kunnen zijn. In het (verre) oosten komt namelijk RSSE (Russian-springsummer-encephalitis) voor. Van deze variant RSSE is bekend dat het aantal sterfgevallen onder geïnfecteerde patiënten beduidend hoger ligt, nl 20% in tegenstelling tot de Europese variant, waarvan 1% van de geïnfecteerde mensen sterft.

De huidige inentingen voor FSME beschermen ook tegen dit type.

RSSE wordt niet door *Bdodes ricinus*, maar door de tekensoort *Ixodes persulcatus* overgebracht. Dit is misschien ook de verklaring voor het feit dat deze door teken overgebrachte ziekte volgens de berichten juist toenam bij warm weer. De in Nederland voorkomende teek is namelijk met name actief bij een temperatuur van 12-22 °C. In een warme en droge zomer neemt het aantal actieve teken juist af.

FIÈVRE BOUTONNEUSE

Fièvre boutonneuse is een ziekte die wordt veroorzaakt door de bacterie *Rickettsia*

conorii. De echte hondenteek (*Rhipicephalus sanguineus*) is de overbrenger van deze ziekteverwekkende *Rickettsia* die alleen in tropen en subtropen voorkomt. De echte hondenteek behoort eigenlijk niet tot de inheemse tekensoorten, maar kan wel na een vakantie rond de Middellandse zee naar Nederland mee terug worden genomen. Binnenshuis en in verwarmde kennels kan de teek echter in Nederland overleven. Hierdoor zou men ook in Nederland deze ziekte kunnen oplopen.

Rond de tekenbeet ontstaat een zwart, verzonken korstje en een rode verkleuring eromheen. De lymfeklieren kunnen gezwollen zijn.

Met dank aan Dr. L.M.Schouls, RIVM.

Ziekte	Ziekteverwekker	Symptomen	Behandeling
Lyme	bacterie (spirocheet) <i>Borrelia burgdorferi</i>	<i>Stadium 1</i> -rode ringvormige huidverkleuring, spierpijn, hoofdpijn, griepverschijnselen <i>Stadium 2</i> -spier- en gewrichtontstekingen, neurologische klachten, hartritme stoornissen <i>Stadium 3</i> -chronische huidontsteking, spier- en gewrichtsontsteking, fibro-myalgie	-antibiotica, achteraf. -In Amerika is inenting vooraf mogelijk, in Europa NIET. (In Europa komen i.t.t. in Amerika, meerdere bacteriestammen van <i>Borrelia burgdorferi</i> voor)
FSME	virus (flavivirus)	<i>Eerste fase</i> -griepverschijnselen, koorts, hoofdpijn <i>Tweede fase</i> (enkele dagen na herstel 1e fase) -hoofdpijn, hoge koorts, rugpijn, duizelingen, verlammingen, hersen- en hersenvliesontsteking	-Inenting vooraf (3 injecties, verspreid over 1 jaar, geeft 3 jaar bescherming) binnen 96 uur na tekenbeet (mensen ouder dan 14 jaar, geeft -minder bescherming)
Ehrlichiose	bacterie <i>Ehrlichia chafeensis</i> en HGE agens (Humaan granulocytaire ehrlichiose)	-zware hoofdpijn, koorts, spierpijn en spierkrampen ten gevolge van een tekort aan witte bloedlichaampjes kunnen diverse secundaire ziekten optreden	-antibiotica, bijv. doxycycline (achteraf)
Fièvre boutonneuse	Bacterie <i>Rickettsia conorii</i>	-rond de tekenbeet ontstaat een zwart, verzonken korstje en een rode verkleuring eromheen. De lymfeklieren kunnen gezwollen zijn	-antibiotica, bijv. doxycycline (achteraf)

De Rode Cijfers van Philips en het valwild.

Door P.H. Schneider

Kleisterlee grijpt hard in bij Philips

U vraagt zich meteen af wat dat nou met elkaar te maken heeft. Dat de cijfers bij Philips onmiddellijk aanleiding zijn voor rigoureuze ingrijpen en dat de cijfers rond het valwild, meer specifiek de verkeersslachtoffers onder de reeën, eveneens aanleiding zouden moeten zijn voor ingrijpen. Het is toch eigenlijk te gek voor woorden dat 1/3 deel van het totaal aantal reeën dat op grond van beheerplannen moet worden weggenomen, omkomt op de weg. Het verhaal dat het verkeer daarmee de rol van predator overneemt is alleen al uit het oogpunt van diervriendelijkheid niet serieus te nemen. En dan hebben we het nog niet eens over de verkeersveiligheid gehad, de menselijke ellende en de enorme materiele schade. Nog los van het verloren gaan van een grote hoeveelheid kostelijk wildbraad. Om u enigszins een idee te geven wat hierin jaarlijks omgaat, kijken we even naar de Duitse cijfers, dan blijkt dat alleen al 40 - 70 personen omkomen, en verzekeringstechnisch de totale schade zo'n DM 560.000.000 is. Nu zijn er in de loop van de tijd zowel in ons land als in het buitenland middelen ontwikkeld om aanrijdingen zoveel mogelijk in te dammen. In vogelvlucht wil ik een aantal van deze oplossingen de revue laten passeren.

Rasters

De autoweg wordt links en rechts in het gaas gezet. De methode is absoluut voldoende, maar kostbaar, en heeft als groot nadeel dat populaties aan weerszijde van de weg worden gescheiden met nadelen in verband met genenuitwisseling.

Wildviaducten (nieuwe naam: Eoducten)

Het probleem van de gescheiden populaties wordt door deze oplossing verholpen. We hebben er in ons land momenteel vier: drie op de Veluwe en één in Twente. Maar ook dit is een kostbare zaak.

Inmiddels heeft de fa. Arfman uit Holten, specialist op het gebied van wildkeringen,

Foto: fa. Arfman

in samenwerking met Rijkswaterstaat Drenthe en in de Peel, van een aantal bestaande viaducten van autosnelwegen de zijanten gebliedend en wildvriendelijk gemaakt. Slaagt deze proef dan zal e.e.a. ook elders worden toegepast.

Wildspiegels

Oorspronkelijk een Nederlandse uitvinding. Mits goed geplaatst en regelmatig onderhouden (poetsen), hebben die een goed effect. (In een recent rapport van Alterra wordt overigens hieraan getwijfeld: redactie). Er zijn gemeenten in ons land die ze gratis verstrekken, mits de W.B.E.s ze zelf plaatsen. Dit laatste dient deskundig te gebeuren, wil het effect sorteren. De fa. Arfman verstrekt deskundig advies. Het nieuwste op dit gebied zijn de akoestische wildspiegels die een geluid maken bij het passeren van verkeer. Een dubbele beveiliging 24 uur per dag! In Amerika, waar ze met dit probleem ook veel te maken hebben, worden deze apparaatjes ook op de auto gemonteerd.

Opsnoeien

Vooraf bij tweebaans provinciale wegen die door de bossen lopen is het belangrijk dat de bomen langs de kant worden opgesnoeid om

vooral het wild, maar ook de weggebruikers meer zicht te geven op het naderend gevaar.

Wilddakkers

Op die plaatsen waar regelmatig wild wisselt over de weg om elders te foerageren, verdient het aanbeveling om afleidende wilddakkers aan te leggen. Een mooi karwei in W.B.E.verband. De S.B.N.L. de organisatie voor particulier en agrarisch natuurbeheer in Wijk bij Duurstede, zal u daarin gaarne vrijblijvend deskundig adviseren.

Duftzaun

De fa. Hagopur brengt inmiddels een jaar of tien het zogenaamde 'Duftzaun' op de markt. Het is schuim dat op bomen en vangrail gespoten wordt op die plaatsen langs de weg waar regelmatig is geconstateerd dat er

Foto: Jäger

grofwild wisselt. 'Duftzaun' verspreidt een bouquet van roofdierlucht en voorkomt daardoor aanrijdingen. Inmiddels wordt dit product in verschillende Europese landen met succes toegepast. (Er zijn echter ook gevallen bekend waarin het effect tegenviel': redactie) Een enquête gehouden bij 200 verschillende WBE's gaf de volgende interessante uitslag. Gezien het grote aantal aanrijdingen en verdrinkingen met wild in ons

land is de fa. Arfman bereidt gevonden dit product voor de Nederlandse markt te gaan vertegenwoordigen. Gezien het feit dat het een prijzig product is en regelmatig verversst dient te worden, is het belangrijk u te vogelen waar zich in het wegennet de knelpunten bevinden. Een voordeel van dit product ten opzichte van wildspiegels is, dat de effectieve werking 24 uur per dag duurt. Wil men echt effect sorteren dan

dienen echter alle voorhanden zijnde maatregelen in combinatie te worden ingezet, zoals opspoeien, wildspiegels en Duftzaun, wildakkers en waarschuwingborden.

En wat belangrijk is voor de PR, laat de plaatselijke pers weten waar mee u bezig bent.

Life Finder

Tot slot hebben wij nog een interessante mededeling. Uit een groot onderzoek onlangs in Oostenrijk onder zo'n 4000 gemerkte reeën is gebleken dat 9,3% van de geboren reekalveren wordt doorgemaaid. Wij hebben onlangs melding gemaakt hoe die maaiverliezen kunnen worden voorkomen, n.l. door middel van een zogenaamde LIFE FINDER.

Een infrarood warmte detector met een reikwijdte van 150 meter (zie Capréolus nummer 29). Ook hiervoor is de fa. Arfman uit Holten vertegenwoordiger voor Nederland geworden. Bij het ter perse gaan van dit nummer hopen we u nadere mededelingen omtrent prijs en dergelijke te kunnen verschaffen.

Ik wens u bij voorbaat succes indien u e.e.a. gaat ondernemen en houd u vereniging op de hoogte van eventuele resultaten.

arfman

Reeën in zuidelijk Flevoland

Door J. Oosterbaan

De tijd dat in ons land nog nieuw land werd gemaakt ligt al weer een tijdje achter ons. In 1968 was Zuidelijk Flevoland de laatste grote polder die droogviel. Deze polder sloot aan bij Oostelijk Flevoland vanaf de Knardijk. Na het droogvallen werd met vliegtuigjes riet ingezaaid om het drogen te bevorderen. Daarnaast kwam spontaan veel moerasandijvie tot ontwikkeling. Het begin van een leefgebied groot 44.000 ha.

Bij de uitgifte van de landbouwgronden en de verdere ontwikkeling van de infrastructuur werden door de Overheid de jachtrechten uit de pacht gehouden. Dat betekende dat de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders zelf het jachtrecht exploiteerde en uitvoerde. Daarbij werden wel jagers ingeschakeld die daarvoor belangstelling hadden. Door deze werkwijze is een schat aan gegevens bewaard gebleven omdat van af het begin jaarrapporten zijn gemaakt over de ontwikkelingen van de fauna en de jacht. Voor het schrijven van onderstaand artikel is dan ook dankbaar gebruik gemaakt van die bestaande jaaroverzichten.

Foto: J. Hendriks

Het eerste ree

In het verslag van 1968 staat het volgende vermeld over het ree: 'Het reewild werd nog niet gezien. Wel werden reeën gespoord op een zandstort aan de Knardijk. Dit zijn echter zeer waarschijnlijk reeën die vanuit Oostelijk Flevoland over de dijk trekken naar

het daar aanwezige griendhout. Van een reeënstand kan nog niet worden gesproken.' In het verslag van het jaar 1969-1970 blijkt dan dat het ree zich in de nieuwe polder heeft gevestigd. De stand wordt geschat op 15 tot 20 stuks. De reeën zijn afkomstig uit Oostelijk Flevoland waar, door de ontginning,

de rietvelden langs de Knardijk steeds kleiner worden waardoor reeën wegtrekken naar de nieuwe polder.

De filosofie

In het zeer interessante boekwerkje 'Het zuiderzeeproject in zakformaat',

geschreven door de heren R.H.A. van Duin en G. de Kaste staat onder het hoofd 'natuurbeheer' het volgende: 'Ook de grote dynamiek waaraan het nog jonge systeem onderhevig is, noopt tot terughoudendheid ten aanzien van de jacht. De voedselpyramide in de pioniersfase van de polder wordt gekenmerkt door een brede basis, als gevolg van het rijke voedsel aanbod, doch de top van de piramide ontbreekt voor bepaalde populaties, zodat de mens regelend moet optreden. Dit geldt met name voor de reeënstand die zonder afschot onevenredig zou toenemen.' De filosofie is dus in die tijd duidelijk.

Het eerste afschot

In het jaar 1970 nam het aantal reeën zeer sterk toe. Voornamelijk door migratie van uit Oostelijk Flevoland. Men durft in die tijd geen schatting te doen van het aantal omdat het terrein zeer uitgestrekt en onoverzichtelijk is. In datzelfde jaar wordt ten aanzien van de reewildstand in Oostelijk Flevoland vermeld dat reegeiten met drie kalveren geen uitzondering zijn. De leefomstandigheden zijn blijkbaar uitstekend geweest. De gunstige ontwikkeling van de stand wordt ook toegeschreven aan het ontbreken van zwervende honden en vossen. Wat dat betreft is er dus heel veel veranderd in deze polder, waar de vos zeer nadrukkelijk aanwezig is.

Ook in het verslagjaar 1971-72 durft men nog geen schatting te doen van het aantal, maar wel wordt een verdere uitbreiding geconstateerd. In dat jaar worden selectief

één bok en drie kalveren geschoten. Het verslag vermeldt niet waarop de selectie werd gebaseerd. Van aantalregulatie is in die tijd nog geen sprake omdat er ruimte genoeg is. Ook in het seizoen 1972-73 is er nog niet een goede inventarisatie van het aantal. Wel wordt wederom geconstateerd dat de populatieontwikkeling voorspoedig is. In dit jaar worden weer enkele dieren selectief afgeschoten maar wordt ook melding gemaakt van de eerste verkeersslachtoffers. Het betreft vier reebokken. Ook wordt melding gemaakt van het voorkomen van enkele kapitale bokken in de sectie NZ.

Ontginning en ontsluiting

Geleidelijk aan wordt de polder ontgonnen en komt de infrastructuur tot stand. In het midden van de zeventiger jaren wordt reeds melding gemaakt van verdrinkingsgevallen onder het reewild. Dit wordt veroorzaakt door de betonbeschoeiingen langs de waterwegen. Ook het verkeer en bepaalde werkzaamheden eisen reeds hun tol. Er is dan nog lang niet sprake van gebrek aan leefruimte al is de stand duidelijk hoger dan verwacht. Doordat door aanleg van wegen en verdere ontginning, waardoor rietvelden verdwijnen, wordt de polder toegankelijker en ontstaat een beter inzicht in de grootte van de populatie.

In het seizoen 1980-81 wordt extra afschot verleend omdat in de jonge bosaanplant aanzienlijke schade was ontstaan er worden dat jaar in Zuidelijk Flevoland 170 reeën geschoten. Om het aantal verdrinkingsgevallen terug te dringen werd in datzelfde

jaar geëxperimenteerd met wildtrappen. De kwaliteit van het reewild wordt als goed tot zeer goed beoordeeld.

Het 'gezicht' van de polders

Wie op de kaart kijkt zal het opvallen dat de inrichting van de Noordoostpolder (NOP) respectievelijk Oostelijk- en Zuidelijk Flevoland duidelijk verschillend is. De NOP is ingericht volgens een ander verwachtingspatroon dan Oostelijk Flevoland en Zuidelijk Flevoland is nog weer anders. In de NOP liggen de dorpen verspreid over de polder. Daar werd er nog vanuit gegaan dat de agrarische bevolking en de middenstand in dorpen zou moeten wonen in de buurt van de landbouwbedrijven waar men werkte. In de loop der jaren is de agrarische bevolking voortdurend afgenomen en dat is ook te zien in de situering van de woongebieden in de latere polders.

In Zuidelijk Flevoland zijn de woongebieden naar de rand geschoven en niet primair meer bestemd voor de mensen die in de agrarische sector hun werk vinden. Almere is duidelijk een overloopgebied voor de overvolle randstad. Zeewolde voor de opvang vanuit het Gooi en als recreatiegebied (watersport). In Zuidelijk Flevoland is de ontwikkeling van natuur en recreatie van veel groter belang dan in de Noordoostpolder. Dat betekent voor het ree, dat in deze polder door bosaanplant een biotoop is ontstaan die voor het ree blijvend van waarde zal zijn, terwijl in de andere polders de ingebruikname als landbouwgrond een grotere rol speelt. Zuidelijk Flevoland is daarom binnen

Foto: J. Hendriks

Flevoland het belangrijkste leefgebied voor het ree.

Valwild

Hoe meer een jong ontgonnen gebied in gebruik wordt genomen, hoe meer activiteiten er plaats vinden. Dat heeft z'n invloed op de reewildpopulatie. In het verslagjaar 1981-82 wordt melding gemaakt van aantallen valwild. Doodgereden 78 stuks, verdronken 34, onbekende oorzaak 15, door oogstwerkzaamheden 8 stuks. Totaal 135 dieren.

In datzelfde jaar werden 275 reeën geschoten. Twaalf jaar na het droogvallen van de polder is dus reeds een situatie ontstaan waarbij het ree concurrentie wordt aangedaan door de aanwezigheid van de mens. In de vroege verslagen wordt ook melding gemaakt van de uitstekende kwaliteit van het reewild. Eén maal wordt zelfs een vierling gemeld. In de latere jaren wijzigt dat beeld. De kwaliteit wordt geleidelijk minder uitzonderlijk en plaatselijk zelfs slecht, wat o.a. blijkt uit het volgende.

In het jaar 1988 wordt vermeld: 'Helaas moet worden geconstateerd dat in de directe omgeving van de Oostvaardersplassen de geschoten reeën beduidend slechter zijn dan in de rest van de polder.' In de Oostvaardersplassen is blijkbaar al een overbevolking ontstaan (binnen dit gebied werd niet gejaagd) en de jonge reeën trekken vandaar de polder in.

Later is een raster om dit gebied gezet en was migratie niet meer mogelijk. Van de oorspronkelijke populatie in dit gebied is weinig meer over, ook door concurrentie van andere diersoorten.

In ditzelfde jaar werd ook reeds veel aandacht besteed aan extra afschot ter beperking van schade aan de bosaanplant en aan maatregelen ter voorkoming van verkeersslachtoffers. In Zuidelijk Flevoland komen dan al meer verkeersslachtoffers voor dan elders in de polder.

Het is een steeds terugkerend probleem dat verband houdt met toename van het verkeer in de polder, maar ook toename van recreatie en verlies van leefgebied door stadsuitbreidingen en andere activiteiten. In de jaren 1987 t/m 1991 varieert het aantal verkeersslachtoffers in Zuidelijk Flevoland van 80 tot 141 stuks.

De huidige situatie

Zuidelijk Flevoland is tot op heden binnen de provincie Flevoland het belangrijkste leefgebied voor reeën. De natuurontwikkeling die vanaf het begin een rol heeft gespeeld in dit gebied zal ook in de toekomst nog doorgaan. Mogelijk dat daarvan ook het ree verder kan profiteren.

In 1982 werd het Rijksjachttoezicht in de Noordoostpolder geprivatiseerd. In 1992 was dat ook in Zuidelijk Flevoland het geval. Sinds die tijd functioneert de Stichting

Faunabeheer Flevoland (SFF) in deze provincie als enige WBE. De vergunningverlening voor het reewildafschot is een zaak van de provincie Flevoland. De SFF heeft daartoe een reeënbeheerplan opgesteld dat als basis dient voor het beheer. In de provinciale nota omtrent het reeënbeheer staat vermeld dat de reeënpopulatie in 1998 werd geschat op 3400 stuks. In 1999 op 3050 stuks en in het jaar 2000 werd uitgegaan van 2700 stuks. Het grootste deel hiervan, ongeveer 1520 stuks, heeft z'n leefgebied in Zuidelijk Flevoland. De populatie is de laatste jaren dus afgenomen. Dat werd ook noodzakelijk geacht om het aantal verkeersongevallen en de schade door reeën binnen de perken te houden. Daarnaast wordt ook de gezondheid van de populatie van belang geacht. Voor de komende jaren zal worden uitgegaan van 2500 stuks als gewenste stand. Het huidige afschotplan voor Flevoland voorziet in een jaarlijks afschot van totaal 680 stuks, waarbij rekening is gehouden met ongeveer 160 stuks valwild. Door het maken van goede uittreedplaatsen en het terugbrengen van de populatie lijken de aantallen valwild afgenomen te zijn. De provinciale nota merkt in dit verband op: 'Waarschijnlijk bestaat een verband tussen het afschot en het aantal verongelukte reeën. Dit wordt ondersteund door het feit dat na het stopzetten van de jacht in de Stille Kem van het Horsterwold het aantal verkeersongevallen met reeën op de direct omliggende wegen bijna is verdubbeld.' In de afgelopen jaren kwamen aantallen valwild van 350 dieren op jaarbasis voor. Men hoopt thans de populatie stabiel te kunnen houden op totaal 2500 stuks.

Ten aanzien van de verkeersslachtoffers wordt in de Provinciale notitie nog opgemerkt dat de materiële schade gemiddeld f 5.000,- per geval bedraagt.

Zo blijkt ook in Zuidelijk Flevoland dat ree en mens alleen naast elkaar kunnen bestaan door bewuste keuzes te maken. De tijden dat het ree alle ruimte had en kwalitatief en kwantitatief moeitbos kon groeien hebben toch maar enkele jaren geduurd, n.l. in de pioniersperiode van de polder, maar met verstandig beleid van de beheerders heeft het ree in Zuidelijk Flevoland zeker toekomst.

Geraffineerde knapen

Door Bruno Hespeler

Wij jagers eigeren ons natuurlijk aan de vele recreanten in onze velden, uit bezorgdheid voor het welzijn van onze reeën. Daarbij hebben de laatste meestal sterkere zenuwen dan wij.

Gevaar herkend, gevaar afgewend

Reeën – en veel andere wilde dieren – gedragen zich naar het principe: 'Gevaar herkend, gevaar afgewend'. Ze willen weten wat er aan de hand is. Daarom geven ze de voorkeur aan rustplaatsen die de mogelijkheid van overzicht over de omgeving bieden. Ze rusten daarom niet graag midden in dekkingen, waar ze naar onze mening het veiligst zouden zijn, maar vaker aan de randen. Daar hebben ze de dingen onder controle. Ze herkennen tijdig ieder naderend eventueel gevaar en hebben tijd te beslissen of het de moeite is te vluchten, of dat het beter is er stilletjes tussenuit te sluipen of om eenvoudig te blijven zitten. Midden in een dekking zouden ze veel meer tijd moeten steken in waakzaamheid en veel vaker tot reacties worden gedwongen.

Voorbeelden

Daarom treffen we legers van reeën niet zelden ook in het onmiddellijke bereik van

huizen of van veel gebruikte wegen aan. In mijn oude veld werd direct naast enige huizen een weiland met sparren beplant. Na een paar jaar, toen genoeg dekking aanwezig was, zaten de reeën bij voorkeur direct naast de weg, nauwelijks meer dan een steenworp van de huizen. De daar spelende kinderen en honden interesseerden hen niet – ze hadden alles in de hand.

Naast onze met een brede rietkraag begroeide vijvers ligt een boerderij, de afstand tot de vijver bedraagt niet meer dan 50 meter. Hoewel de reeën genoeg uitwijkmogelijkheden hebben, zitten ze altijd zo dicht mogelijk bij de boerderij, meteen achter de eerste dekkinggevendende rietstengels. En zulke voorbeelden zijn er veel.

Gedrag bij dichte benadering

Hoe gedragen reeën zich echter als mensen te dichtbij komen. Die vraag is in het bijzonder dan interessant, als in de zomer bessen- en/of paddestoelen gezocht worden. Bessenzoekers blijven niet bepaald op de weg, maar gaan integendeel langzaam en ieder stukje afzoekend door de bosopstanden. Ze zoeken onder het hoge bos zowel als in de dekkingen. Daarbij komen ze vanzelfsprekend

steeds weer in de nabijheid van reeën en ander wild. De meeste jagers geloven stellig dat de reeën in alle gevallen dan vluchten, en dan een zo groot mogelijke afstand tot de verstoringbron nastreven.

Dat kan soms zo zijn, maar dat is zeker niet de regel.

Tenslotte zijn soms tientallen bessen- en paddestoelenzoekers onderweg, nog afgezien van de relatief onschadelijke wandelaars, joggers, ruiters en fietsers, waarmee de reeën ook in contact komen. Zouden ze voor ieder dichterbij komend mens vluchten, dan zouden ze niet meer aan rust toekomen en onnodig veel energie verbruiken. In werkelijkheid vluchten ze alleen dan als het echt niet anders kan. Er zijn drie reacties mogelijk.

Drukken

De eerste en meest geliefde reactie heet drukken, eenvoudig zitten blijven, het gevaar op de manier van een politicus uitzitten. Daarbij laten reeën, zoals telemetriestudies uitwijzen, mensen vaak op enkele meters passeren. Juist daarom worden ze niet opgemerkt. Ik herinner mij een kleine belevens uit de tijd dat we nog in een boswachtershuis in de Allgäu woonden, midden in het bos. Onze honden liepen daar altijd vrij om het huis, en wij zelf leefden in de zomer meer op het terras dan in het huis. Op een ochtend velden onze bosarbeiders direct naast het huis bomen.

De motorzagen huilden en de stammen kraakten tegen de grond. In de middag pauze bleste ik samen met de voorman van de vellingsploeg nog een paar stammen, die aanvullend geveld moesten worden. Daarbij gingen we – zonder het te merken – geen vijf meter aan een dicht naast de vellingarbeid rustende reebok voorbij. Eerst tijdens de terugtocht kwam hij voor ons hoog. Die tweemaalige verstoring was hem te verdacht, maar hij moest sinds lang daar al gerust hebben en naar de bosarbeiders gekeken hebben.

Foto: J. Hendriks

Variant 2

Variant 3

Variant 4

Wegsluipen

De tweede, door reeën zeer geliefde mogelijkheid is het wegsluipen. Reeën doen dat meestal als ze wantrouwend zijn, het vermeende gevaar echter nog ver genoeg weg is. Ze sluipen dan eenvoudig weg, stoppen echter al weer snel. Dat is wel de op één na meest voorkomende reactie bij verstoring door bessenzokers. Voor deze manier is weinig energie en slecht een geringe verplaatsing nodig. Verstoringbronnen worden vaak slechts ontlopen, een gedrag dat ook bij teldriften of tijdens drukjachten waar te nemen is.

Vlucht

De derde variant, namelijk een snelle, afstandscheppende vlucht, wordt bijna alleen gekozen in situaties zonder dekking, als het vermeende gevaar als verrassing komt en tijd om weg te sluipen ontbreekt. Soms reageren reeën aarzelend; ze drukken zich eerst, worden tenslotte onzeker en vluchten. De eigenlijke vluchtwijze in het bos bestaat uit hoge sprongen die het ree de beste mogelijkheid tot waarnemen garandeert. Ze stopt meestal na 150 tot maximaal 300 meter in de dichtstbijzijnde dekking. Daar blijven de reeën stokstijf staan. Ze bevriezen. Daardoor worden ze nagenoeg onzichtbaar en hebben bovendien tijd de situatie in te schatten. Komt het gevaar niet dichterbij (bosbessenzoker of jagende hond), wordt de vlucht nog over een korte afstand voortgezet of gaat de vlucht over in het bovenbeschreven wegsluipen. Steeds zijn de reeën er op uit hun beperkte vertrouwde gebied niet te verlaten. Daarbinnen bezitten ze de beste gebiedskennis en hebben ze de grootste kans een achtervolger af te schudden.

Reeën reageren op mensen net zo als op honden. Vaak kon ik waarnemen hoe de hond in een dekking een ree in beweging

bracht dat hoogvluchtig de dekking verliet, vervolgens echter in de bosverjonging of het hoge gras stokstijf staan bleef, op de hond wachtte en door deze onbemerkt weer terug de dekking in ging. Precies zo doen ze het met bessenzokers, drijvers en andere bosbezoekers.

Simulatie onderzoek

Het Bosbouwkundig Onderzoeksinstituut in München simuleerde in het kader van een uitgebreider onderzoeksproject verschillende manieren van verstoring op reeën voorzien van telemetrieapparatuur, om hun reacties vast te leggen. Ten eerste werd vastgesteld dat verstoringen door mensen die niet van de weg afgingen gewoon genegeerd werden. Heel wat reeën zaten in het onmiddellijke bereik van de wegen, bekeken het publiek, maar werden echter door de mensen niet ontdekt.

In variant twee werd een bosbessenzoker nagebootst. Daarvoor werd eerst het ree door peiling opgezocht en vervolgens een helper naar de plek van het ree gedingeerd door middel van een portofoon. Na het eerste contact (de vlucht van het ree) werd de poging gestaakt. De achtervolging werd dus niet voortgezet.

Variante drie simuleerde een aantal bessenzokers of drijvers, die luid pratend meer dan eens contact hadden met hetzelfde ree. Dit bootste een situatie na die zowel door jagers als door niet-jagers vaker veroorzaakt wordt.

Bij variant vier werd een jachthond ingezet (Duitse Draadhaar), die door de voorjager een aantal keren bij het ree gebracht werd en het steeds weer een stuk achtervolgde.

Foto: J. Hendriks

Foto: Gert Baay

De afgebeelde grafieken tonen de bewegingen van reeën bij drie verschillende verstoringsoorzaken. Interessant daarbij is hoeveel tijd de reeën zich voor hun vluchten permitteren. Ze gebruiken voor het nemen van de beslissing en voor het in verwarring brengen meer tijd dan voor de eigenlijke beweging zelf. Steeds weer bestaat de drang het dagelijks leefgebied niet te verlaten en op het uitgangspunt terug te keren.

Reeën in stedelijk gebied

Sinds lang hebben de reeën de stadsranden veroverd. Ze leven daar op kerkhoven en

in parken, ongeacht het aantal bezoekers – voor wie ze zich voortreffelijk kunnen verbergen. De vorige herfst waren we toevallig in Potsdam en bekeken het plaatselijke park. Op de terugweg naar de parkeerplaats – tussen twee druk gebruikte verkeerswegen – stond aan de rand van een kleine tuin een geit op, stak een smalle parkstrook achter de Oranjerie over, bleef achter een paar bomen staan tot een wandelaar en een fietser voorbij waren, stak het voorterrein van de Oranjerie over en verdween tussen de iodo-dendrons. In dit midden in de stad gelegen park houden zich dagelijks honderden mensen

op en bepaalt niet weinig honden. Maar de reeën hebben geleerd, onschadelijke en gevaarlijke tweebeners te onderscheiden en met hen om te gaan.

Soms ziet het er naar uit dat zij over ons meer geleerd hebben dan wij over hen.

Blijft de sterke aanwijzing, dat reeën in door mensen minder vaak bezochte gebieden (minder leermomenten) veel gevoeliger reageren dan in sterk overlopen gebieden. Des te ervarener de reeën, des te laconieker ze reageren en des te minder ze gezien worden.

Ree skelet

Foto: E.M. Boon

Nadat de heer E.M. Boon een

dode reebok had gevonden vroeg hij

de Vereniging om een skelettekening.

Aan de hand van deze tekening heeft

hij het gevonden skelet weer in elkaar gezet.

Het resultaat spreekt voor zich.

Reeën, schade en de oplossing

Door F. Reimoser

In de Pirsch nr. 3 2001 en het Allgemeine Forstzeitschrift (AFZ / 15 / 2000) stond een dermate interessant praktisch onderzoek over schade door reeën en de gekozen oplossingsrichting van F. Reimoser et al, dat dit artikel vrijwel integraal is overgenomen. Het artikel is een uitstekend vervolg op het artikel "Het huidige bosbeheer en de relatie met reeën", Capreolus nr. 27 van oktober 2000. Alhoewel de specifieke leefsituatie en groeiplaats en de gekozen aanpak niet direct in zijn totaliteit vertaalbaar is naar Nederlandse schadesituaties, zitten er wel degelijk aanknopingspunten. Essentie is een gezamenlijke aanpak van de terrein- en wildbeheerder gefocust op de oplossing van het probleem, waarbij de effecten van de uitgevoerde maatregelen ook daadwerkelijk worden gemeten. Maar nu naar de ervaringen in Oostenrijk.

interval- en zwaartepuntbejaging uitgevoerd. De resultaten geven weer dat de acute schadeproblemen zonder extreme ingrepen in de reewildpopulatie opgelost konden worden. Veel jachttechnische kengetallen zijn tijdens deze periode vastgelegd.

Het gebied en de doelen

De zittende pachter van het 214 ha. grote jachtveld, wenste de jacht in 1993 niet meer te huren vanwege de beperkte afschotmogelijkheden als gevolg van de sterke reductie van de reeënstand en de extreme recreatiedruk door joggers, mountainbikers, ruiters en wandelaars.

De jacht werd vanaf 1993 in eigen regie uitgevoerd, hierbij werd het onderzoeksinstituut voor Wildtierkunde und Ökologie ingeschakeld. Ondanks de sterk gereduceerde reeënstand, was er nog steeds sprake van te

enerzijds de vraatschade op te lossen en anderzijds het jachtveld weer attractief te maken om het te zijner tijd weer te kunnen verpachten. Of te wel integratie van bos- en wild, middels een ecologische aanpak van zowel jacht als bosbeheer.

Onderzoekconcept

Jachtstrategie: een 100 ha groot gedeelte van het jachtveld, waar zich twee te verjongen eikenopstanden bevonden werd in het onderzoek opgenomen. Voor dit gebied werd de volgende jachtstrategie vastgelegd. Twee in de buurt wonende jagers probeerden in twee jachtintervallen te weten in mei (twee weken jacht op jaarlingen) en in september (twee weken jacht op kalveren en geiten) het op de vraatdruk gebaseerde afschot te realiseren. Indien het afschot te laag was, kon van half november tot half december nog aanvullend afschot worden verricht op beide verjongingsvlakten. Gedurende de periode 20 juli t/m 15 augustus werd door Staatsbosbeheer op oudere bokken gejaagd, wanneer dit vanuit schadeoogpunt noodzakelijk was.

Monitoring

De volgende zaken zijn door beide jagers systematisch vastgelegd: aantal jachtbeurten (aanzit/bers), waarnemingen van reeën en de effectiviteit. De vraatdruk aan de eiken werd meerdere keren per jaar vastgelegd en als handvat voor de bejagingintensiteit gebruikt. In de nawinter en het voorjaar voor het uitbotten, werd in proefvlakken de exacte verjonging en de vraatdruk gemeten. Veranderingen in de winterstand werden door middel van een prentenkartering vastgelegd. De voorjaarsstand werd geschat op basis van de bekende reeën in het gebied.

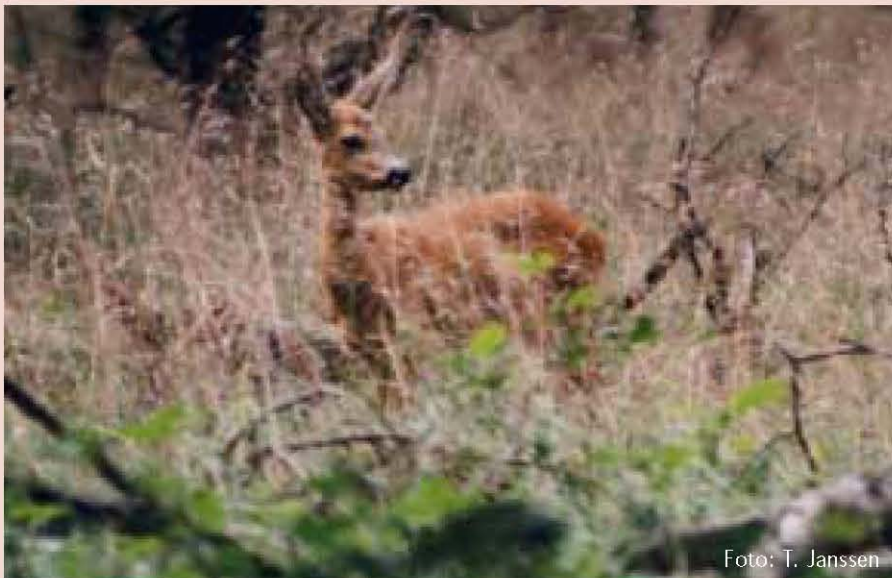

Foto: T. Janssen

Karakteristiek

Het onderzoeksgebied is een Staatsboswachterij in Oostenrijk in de buurt van Wenen. Er is sprake van een enorm hoge recreatiedruk en veel vraatschade door reeën. Toegesneden op deze situatie is van 1993 t/m 1998 in een proef een gecombineerde

grote vraatschade aan de aanwezige jonge eiken. Doel binnen het terreinbeheer is het eikenaandeel te handhaven door middel van verjonging. Beschermingsmaatregelen in de vorm van rasters dan wel individuele bescherming hadden onvoldoende effect. Als onderzoeksdoel werd geformuleerd

Bos- en wildbeheer

De natuurlijke verjonging van de eik werd grootschalig ingeleid met als doel de schadegevoeligheid te verminderen. Er werden verder geen beschermingsmaatregelen getroffen. Vanwege de moeilijke bejaagbaarheid op de verjongingsvlakten werden er vijf

aanzitplekken met 5 meter brede zichtstroken aangelegd, met als doel de zwaartepuntbejaging te vergemakkelijken. Bijvoederen in het schadegebied was verboden, hetzelfde gold voor bewegingsjachten vanwege de vrijwel permanente aanwezigheid van recreanten.

Afschot

Gedurende de 6 jaar durende onderzoeksperiode hebben beide jagers 76 reeën afgeschoten en het Staatsbosbeheer 3 oudere bokken. 64 reeën werden vanaf twee plekken geschoten. Het afschot van de in totaal 79 reeën was als volgt verdeeld: 24% smalreeën, 20% geiten, 18% jaarlingen, 18% bokkalveren, 16% geitkalveren en 4% bokken van 2 jaar en ouder.

Effectiviteit bejaging

De gemiddelde tijdsinspanning voor het afschot van een ree lag tussen 4 uur (1998) en 8,4 uur (1996). 95% van de totale tijd werd er aangezet en 5% van de tijd geberst. De gemiddelde tijdsinspanning voor een reewaarneming lag tussen 1,6 uur (1998) en 2,9 uur (1994).

Tussen ochtend en avond was slechts een gering verschil aanwezig. De gemiddelde tijdsinspanning van 6 uur week sterk af van de gemiddeld 20 uur die bij de meer traditionele bejaging nodig was om een stuk grofwild te schieten.

De absolute jachtinspanning van beide jagers tezamen schommelde per jaar tussen

49 uur (1995) en 134,5 uur (1996). Het aantal jachtdagen (minimaal 1x per dag) lag tussen 29 (1995 en 1998) en 44 dagen. De hogere inspanning in 1996 was het gevolg van de vervanging van een van de twee jagers door een minder capabele. De hoogte van de kansenbenutting (geschoten reeën in % van het aantal waargenomen reeën) was in 1996 met 25% het geringst en in 1994 met 54% het hoogst.

Verontrusting

Verstoring door recreanten op minder dan 50 meter van de aanzitplekken varieerde tussen 30% (1995) en 47% (1996) van alle jachtbeurten. In totaal werden er 449 storingsgevallen geregistreerd. Hierbij maakte het niet uit of het 1 persoon of een groep van personen betrof. In 30% van de gevallen betrof het joggers, 35% fietsers en 35% wandelaars en ruiters.

Verstoringsgevallen traden zelden buiten wegen en paden op. Door de jagers werden maximaal op 19% van de jachtbeurten reeën verstoord (voor zover zichtbaar). Van de totaal 50 gevallen waarbij vlucht werd waargenomen werd 94% hiervan door de jagers zelf veroorzaakt, 4% door recreanten en 2% door boswerkzaamheden.

De beïnvloeding van de jachtbeleving is door de intensieve aanwezigheid van recreanten aanzienlijk, mede omdat hierdoor een groot deel van het jachtveld niet bejaagbaar is en op de resterende oppervlakte steeds met recreanten rekening moet worden gehouden. Dit uitte zich in het beantwoorden van vragen, beperking van afschotmogelijkheden, vluchten met geschoten reeën om ongestoord te kunnen ontweiden en beschadiging van jachtvoorzieningen.

Reeën, afschot en vraat

In de eerste twee onderzoeksjaren kon de reeëndichtheid op de 100 ha onderzoeksgebied van 13-15 tot 6-8 stuks terug worden gebracht. De zichtbaarheid bij deze dichtheid was zeer gering en beperkt tot de rustperiodes en het begin van de jachtperiode. De vraatfrequentie aan de eindscheuten van de eiken beneden de meter is van gemiddeld 86% (nawinter 1992/93) afgenomen tot 3% in 1994/95. Hierna steeg de vraatdruk weer, een stijging die te verklaren is door een vermindering van het afschot tot 8 stuks. In 1995 verdubbelde de reeëndichtheid en steeg de vraatfrequentie tot 82%. De hierdoor ontstane schade was echter belangrijk minder dan voor het begin van

het project, omdat in de twee voorgaande jaren met een geringe vraatdruk inmiddels voldoende eiken door de vraatlijn waren gegroeid. Het verjongingsdoel was echter nog niet bereikt. Daarom werd het afschot in 1996 verhoogd tot 16 stuks en de daaropvolgende jaren tot 12 stuks, teneinde de vraatdruk weer te verminderen. Inmiddels is het verjongingsdoel gerealiseerd. Reeën kunnen nu weer in hogere dichtheden aanwezig zijn en de bejaging kan zich op andere verjongingsvlakten concentreren.

Door de sterke samenhang met de omgeving had het afschot geen herkenbare effecten op de structuur van de reeën in het totale gebied. Zowel de geslachtsverhouding als de aanwas zijn niet significant veranderd. Ook het aantal bekende volwassen bokken bleef gelijk.

Effecten op de omgeving

Het afschot van 16 reeën op 100 ha, zorgde voor de nodige onrust bij de jagende burens, er werd zelfs gesproken van uitroeien. Wanneer één en ander grootschaliger wordt bekeken blijkt dat het wantrouwen bij de burens onterecht was. Wordt de totale oppervlakte van het jachtveld in ogenschouwen genomen, dan varieerde het jaarlijkse afschot tussen de 5 en 8,7 stuks per 100 ha (7 stuks gemiddeld). Voor het begin van het project werden er gemiddeld 6,8 reeën per 100 ha geschoten. Voor wat betreft volwassen bokken werden er in het verleden 1,3 stuks per 100 ha per jaar geschoten en tijdens de projectperiode 0,4 stuks. Het aantal volwassen bokken is ondanks dit beperkte afschot niet toegenomen, waaruit blijkt dat de zittende bokken hun territorium vasthouden en er dus geen plek is voor nieuwe bokken. Deze worden gedwongen naar elders te vertrekken.

In de 5 aan het jachtveld grenzende buurvelden werden gedurende de onderzoeksperiode gemiddeld per veld 6 tot 8 reeën per 100 ha geschoten.

Over het totale gebied bekeken blijkt dat het geconcentreerde afschot binnen het onderzoeksgebied geen invloed had op het gemiddelde afschot in de omgeving en dat ook de totale reeënpopulatie bekeken over een groter gebied nauwelijks is veranderd; ondanks dit bleek de schadeproblematiek in enkele jaren op te lossen door een gecoördineerde zwaartepuntaanpak met de juiste bosbouw- en jachttechnisch maatregelen op het juiste tijdstip en op de juiste plek.

Foto: J. Hendriks

Conclusies

De groeiplaats en de leefomgeving kan als volgt worden gekarakteriseerd:

- Dominantie dekkingbiedende loofboomgezelschappen;
- Voedselrijke groeiplaats met hierdoor snelle groei van boomsoorten;
- Inlandse eik is probleemsoort nummer 1 door selectieve vraat;
- Draagkracht voor reeën is hoog;
- Reeën zijn hier moeilijk bejagbaar vanwege hoge aanbod dekking;
- Hoge recreatiedruk met hierdoor verstoring van wild en jacht.

Voor dit soort gebieden zijn voor een integratie van bos- en wildbeheer de volgende specifieke maatregelen aan te bevelen:

- Aanleg 5 meter brede zichtstroken (niet zichtbaar voor recreanten) die in

augustus/september worden gemaaid.

- Geringe jachtdruk door korte jachttijden / intervalbejaging.
- Naar plaats geconcentreerde bejaging waar schade wordt ondervonden, bij voorkeur geen afschot op weiden.
- Goede afstemming met de bosbeheerder over de naar plaats en tijd gewenste verjongingsplanning en boswerkzaamheden in relatie tot de bejagingszwaartepunten.
- Recreatieve zonering voor zover mogelijk door b.v. het aanleggen van speciale routes (fiets en wandelpaden waarbij rekening wordt gehouden met de fauna en de bejagingsmogelijkheden).
- Afschotmogelijkheden van jaarling-reebokken in mei absoluut benutten. Dit vooral om tijdens deze periode instromende jaarlingbokken van elders voordat er vraatschade ontstaat te kunnen schieten. Bovendien is de jacht-

inspanning door de hoge activiteitspiek van deze reeën in mei gering, waardoor de met jacht gepaarde verontusting beperkt blijft.

- Bejaging in december op reeën families die bij voorkeur jonge eiken vreten. Uit het onderzoek bleek dat familiegroepen in hetzelfde gebied niet dezelfde voorkeur voor eiken hadden. Na bewust afschot van in eikenvraat gespecialiseerde reeën, was een hogere dichtheid mogelijk van niet op eiken gefeedde reeën.
- Objectieve beoordeling maatregelen op effectiviteit (zichtbaarheid reeën, jachtinspanning, sociale structuur reeën, prenteninventarisatie, verjonging en vraatrukanalyses).

Met dank aan de heer F. Reimoser, voor zijn toestemming het artikel te mogen opnemen Capréolus.

Tabel 1: Jachttechnische kengetallen van 1993 tot en met 1998

Kengetal	Eenheid/ berekening	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Jachtdagen	Aantal dagen met minimaal 1 jachtbeurt per dag	33	39	29	44	36	29
Jachtbeurten	Aantal (som 2 jagers)	54	41	33	85	61	37
Tijdsinspanning	Uren (som 2 jagers)	99	69	48	135	76	48
Waargenomen reeën	Aantal	49	24	22	65	39	30
Geschoten reeën	Aantal	15	13	8	16	12	12
Gemiddelde duur jachtbeurt	Uren / beurt	1,8	1,7	1,5	1,6	1,2	1,3
Gemiddelde waarnemings inspanning	Uren / waargenomen ree	2,0	2,9	2,2	2,1	1,9	1,6
Gemiddelde afschotinspanning	Uren / geschoten ree	6,6	5,3	6,1	8,4	6,3	4,0
Kansenbenutting	% (geschoten / waargenomen ree)	31	54	36	25	31	40
Geslachtsverhouding							
G/v waargenomen reeën	Mannelijk/vrouwelijk	0,5:1	0,3:1	0,8:1	0,8:1	0,5:1	0,6:1
G/v geschoten reeën	Mannelijk/vrouwelijk	0,4:1	0,3:1	1:1	0,5:1	1:1	0,5:1
Aanwezige volwassen bokken	Aantal	3	2	3	3	2	3

Tabel 2: Ontwikkeling reepopulatie, vraatfrequentie en vraatschade gedurende de onderzoeksperiode winter 1992/93 tot en met 1998/99.

Kengetal	Eenheid/ berekening	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99
Gemiddelde prenten/sporen dichtheid	Spoor/100 meter speurtraject per dag		1,2	0,5	1,0	1,3	1,4	1,5
Winterstand geschat	Aantal reeën		Circa 20	6-8	12-15	12-15	20	25
Vraatfrequentie eik nawinter	% bevreten eindscheuten per jaar; gem. (min. - max.)	86(54-98) zeer hoog	48(33-70) matig	3(0-5) zeer gering	82(19-96) zeer hoog	36(7-58) matig	21(5-35) matig	23(5-35) matig
Vraatschade eik nawinter	Afhankelijk van het aantal door de vraatlijn heen gegroeide eiken (> 1,30m)		Sterk	Matig	Geen schade	Matig	Gering	Geen schade

Gerrit Jan Spek en de euro

Foto idee: J. Hendriks

De titel doet niet vermoeden dat dit stuk gaat over de algemene ledenvergadering van de vereniging het Reewild maar toch is het zo. Op vrijdagavond 29 juni j.l. werd in hotel Bakker te Vorden de uitgestelde jaarvergadering gehouden. U kende uiteraard allen de oorspronkelijk geplande datum, 21 april namelijk onze oprichtingsdatum 50 jaar geleden en de zeer diep ingrijpende reden van het uitstel, de MKZ-crisis.

Opening

Om 20.00 uur kon de voorzitter een vijftigtal leden welkom heten in de ruimte waar 50 jaar geleden de vereniging werd opgericht. Na een woord van bijzonder welkom aan de genodigden werd stilgestaan bij deze om andere reden bijzondere dag, onze beschermheer werd op deze dag 90 jaar. Namens de vereniging is aan hem een fax (vroeger spraken we van een gelukstelegram) gezonden met de felicitaties voor deze dag.

Huishoudelijk gedeelte

De notulen en de jaarverslagen, uitzonderd het verslag van de penningmeester, leveren in het algemeen bij vergaderingen geen vragen op en de vereniging is hierop geen uitzondering. Het verslag van de penningmeester riep bij enkelen vragen op, welke zeer adequaat konden worden beantwoord en daarom werd op voorstel van de kascommissie décharge verleend aan het bestuur.

Over de kascommissie ontstond nog enige discussie omdat volgens de statuten een dergelijke commissie niet in het leven behoeft te worden geroepen als er een goedkeurend accountantsverslag is. Deze was er, voor zover mij bekend, voor het eerst in het vijftigjarige bestaan van de vereniging.

Uiteindelijk werd besloten de commissie wel in leven te houden voor het geval er geen goedkeurende verklaring zou worden gegeven en de heer Van Wessel was bereid nog één jaar aan te blijven.

En nu komen we zo langzamerhand bij het tweede gedeelte van de titel boven dit stuk.

Contributie 2002

Het vaststellen van de contributie voor 2002 deed het nodige stofdoen opwaaien. Vanuit het bestuur werd een voorstel gedaan om deze vast te stellen op 30 waarbij de belangrijkste motivatie was het wegvallen van de sponsor voor Capréolus en het nog niet zeker zijn van een nieuwe sponsor. Na de nodige, pittige discussies werd onder applaus het voorstel aangenomen. De bestuursverkiezing deed het ergste vermoeden gezien de tekst bij dit punt. Twee DB-leden, waarvan een oudgediende, waren niet herkiesbaar en er was geen opvolging. Gelukkig konden wij opgelucht ademen nadat de voorzitter had medegedeeld dat de heer Van Nederpelt bereid was na 8 bestuursjaren, zij het ad interim aan te blijven. En dat hij, na indringende gesprekken met bestuursleden en uiteraard ook na overleg met zijn echtgenote, zijn tweede bestuurs termijn van drie jaar toch vol wilde maken. Voorwaarde is wel dat op korte termijn een vice-voorzitter wordt gevonden. En dan nu de aanvang van de titel boven dit stuk, Gerrit Jan.

Wisselprijzen

De commissie benoemd volgens het reglement van de Wisselprijs Vereniging Het Reewild, een prijs in het leven geroepen door oud-voorzitter en erelid de heer H.J.E. van Beuningen, had unaniem besloten dat de

prijs voor die Nederlander of Nederlandse instelling die zich uitzonderlijk verdienstelijk heeft gemaakt voor het reewild in Nederland dit jaar werd toegekend aan Gerrit Jan Spek. Een waardering die hem volledig toekomt!

De wisselprijs Eikelboom - voor de aanbieder van de meeste nieuwe leden - ging dit jaar naar Niesco Loerijp, ook al zo'n actief persoon binnen de vereniging.

Ook de familie Bakker werd niet vergeten. Reeds 50 jaar zijn zij betrokken bij de vereniging maar om het hotel het "clubhuis" van de vereniging te noemen gaat misschien net wat te ver.

Rondvraag

Bij de rondvraag komen de oudgedienden op dit punt altijd weer naar voren. Dacht ik bij mezelf: 'Wat zijn zij rustig vanavond' blijkt het venijn toch weer in de staart te zitten. Helaas blijkt uit sommige vragen dat er leden zijn die brandende kwesties pas laat aan de orde stellen. Terwijl de regio's toch een behoorlijke bereikbaarheid hebben. En uiteraard kunnen de vragen altijd gesteld worden aan het dagelijks bestuur (lieft per brief, fax of email). Wellicht zou hierdoor de rondvraag een soepeker verkoop kunnen hebben.

Uiteraard zijn er meer zaken aan de orde geweest tijdens deze vergadering maar deze zult u t.z.t. terug vinden in de notulen van de algemene ledenvergadering.

Jaap van de Waardt, secretaris

Voor u gelezen

Wild und Hund 26/2000

Een ethisch thema brengt Heinrich Weidinger ter sprake. Is het verantwoord om doubletten te schieten? Niet alleen doubletten van dezelfde soort (ree en ree), maar bijvoorbeeld ook een combinatie van vos en ree, verwilderde kat en vos, ree en varken. Hij stelt, dat er in Duitsland voor- en tegenstanders van deze handelwijze bestaan. Hoe vaak komt het voor, dat een jager een kans krijgt op een vos en een ree die tegelijkertijd uittreden? Het vergt dan veel snelheid en ervaring om beide dieren te schieten.

Het zal dus niet zo vaak gebeuren, dat er een doublet geschoten zal en kan worden. Indien de mogelijkheid zich voordoet, kun je een dergelijke gelegenheid wel degelijk te baat nemen. Voorwaarde is dan wel, dat je handig bent met de buks, welk type je ook hebt. Vaak zal dat een grendelbuks zijn en het doorladen maakt dan wat herrie. Het snelle doorladen is zeker te doen en dat kleine beetje lawaai valt meestal wel mee en als je heel snel bent verdwijnt het geluid nog in de nagalm van het schot. Dus als er zich een kans voordoet en het past binnen het afschot, wat is er dan op tegen? Voorwaarde is wel, dat het tweede schot even zeker wordt afgegeven als het eerste, maar voor een ervaren jager zal dat geen probleem zijn. Een coup double is natuurlijk heel wat anders en wel af te keuren. Dit is wanneer met één kogel twee voor de jager achter elkaar staande dieren bewust geschoten worden. In Duitsland heeft men, zo besluit Heinrich, wel eens negatief commentaar op een doublet.

(Hoe zit dat in ons land? Er zijn mij uit de naaste omgeving gevallen bekend dat er regelmatig twee kalveren geschoten worden. Ook dat daarbij nog de geit weggenomen wordt, een triplet dus. In Polen kwam het voor dat doubletten hinds geschoten werden, hetgeen daar redelijk normaal is. In Schotland heb ik meegemaakt dat er vier hinds tegelijk werden geschoten terwijl de jachtbegeleider vertelde, dat hij eens iemand toestemming had gegeven om er negen achter elkaar te schieten. Is een doublet eigenlijk wel zo'n uitzondering? Ik heb er nooit bij stilgestaan. - jms)

De Zeiss Variopoint 1,5-6x42 T

Sascha Numszen geeft een bespreking van dit type richtkijker, in dit geval met als uitvoeringen alleen een centraal lichtpunt of een horizontale onderbroken balk en daartussen een lichtpunt. Dit laatste zou het meezwaaien over de varkens vergemakkelijken, in de andere uitvoering kan het voldoen op de reeën. Over het algemeen kunnen er met een lichtpunt geen kleine groepen geschoten worden, omdat het punt op 100 meter een te groot deel van het doel bedekt, maar voor nachtelijke omstandigheden kan het een uitkomst bieden. Een voordeel is dat het lichtpunt wat de intensiteit betreft, ingesteld kan worden. Maar zit je eindeloos aan, dan zou de batterij het kunnen begeven, vooral in de kou. Zij stelt voor om een tijdmechanisme in te bouwen, bijvoorbeeld dat het punt na inschakeling automatisch na een aantal seconden weer uitgaat. Kwalitatief is het een hoogwaardige kijker, een allrounder, ook vanwege de vergroting. De prijs ligt om en nabij de 1500 euro.

Deer, januari 2001

In Spanje is nu een 'Vereniging Reewild' opgericht om te proberen de ons zo bekende algemene doelstellingen ook in Spanje te verwezenlijken. Men houdt zich aanbevolen voor suggesties. Te bereiken via website: www.acorzo.com

De muntjak is in Engeland al een veel voorkomende diersoort, die zich nog steeds vermeerderd. Norma Chapman geeft nu een samenvatting van de laatste onderzoekresultaten wat betreft de uitbreiding van de populatie, de ecologie en het beheer dat daarmee samenhangt, de voortplanting en de mogelijkheden tot leeftijdsbepaling middels het gebit. Voor jagers die deze diersoort in hun veld hebben (krijgen) is dit artikel zeker leerzaam en van belang. Op te vragen via de redactie.

Wild und Hund 3/2001

Een bijzonderheid uit Noord-Duitsland: het afschot van een oude 'pruikgeit'. Ja, u leest het goed. Een jager zag een ree met een soort pruikgewei en ging over tot afschot. Hij kon helaas geen penseel vinden, maar dacht dat dit juist de oorzaak voor het

pruikgewei zou kunnen zijn. Maar na een paar minuten werd het duidelijk: het was een zeer oude geit, naar vermoeden al lang zonder kalveren. De woekering die deed denken aan een pruikgewei is waarschijnlijk ontstaan door een afwijkende hormoonbalans. Aanspreken blijft soms moeilijk. Een Duitse jager kwam in de problemen nadat hij twee (koe)kalveren had geschoten, die hem naar zijn zeggen, aanvielen zodat het een daad van zelfverdediging zou zijn! De politie achtte dat niet waarschijnlijk en hield het op verkeerd aanspreken van twee vermeende varkens!

Deer, mei 2001

Een moderne ontwikkeling is het toepassen van een GPS (global positioning system), waarbij met hulp van satellieten de beweging van dieren exact vastgelegd kunnen worden. Het apparaat wordt met een halsband aan de dieren verbonden. Zo heeft men in Noordoost-Schotland enkele roedels herten gevolgd waarbij spectaculaire verplaatsingen vastgelegd werden. Ook werd duidelijk, hoe de dieren reageerden op menselijke aanwezigheid en hoe op het voedsel-aanbod. Het systeem is nauwelijks toe te passen op ree. Niet omdat het niet werkt, maar je krijgt de reeën niet twee keer te pakken voor het aanbrengen en verwijderen van de halsbanden. Voor de bepaling van de territoriumgrootte, bijvoorbeeld in verband met een populatievermeerdering, zou het een uitstekend hulpmiddel kunnen zijn.

Wild und Hund, 5/2001

Kurt Menzel vraagt zich af in hoeverre onder andere reewild zich kan handhaven in een biotoop, waarin ook grotere diersoorten als roodwild, zwartwild, moeflon en dergelijke voorkomen. Het ree leeft in een vrij sterk begrensde territorium. Komen hier de genoemde diersoorten voor, dan zal er niet zo snel sprake zijn van een te weinig specifiek voedselaanbod voor ree. Wel zal het ree regelmatig verstoord worden, waardoor een deel van de energie benut moet worden om te vluchten. Nog niet duidelijk is, bij welke dichtheden van ander dan reewild de verstoring ernstige vormen gaat aannemen. Het kan wel zijn, dat juist het ree zich terugtrekt in die gebieden, die bijvoorbeeld voor rood- en zwartwild minder aantrekkelijk zijn.

Dat kunnen zijn de bosranden, de buurt van bebouwing, bij volkstuinen en dergelijke. Door het feit, dat het ree toch eigenlijk wel als een 'cultuurvolger' gezien kan worden, kan het zich toch nog geruime tijd in een revier dat door roodwild 'bezet' wordt, handhaven. De algemene lijn is echter, dat de kwaliteit en de kwantiteit van het reewild in 'overgenomen' gebieden minder wordt. Worden de dichtheden van de verschillende soorten niet te hoog (en dat heeft te maken met voedsel, dekking, verstoring, grootte van de terreinen), dan stelt zich min of meer een evenwicht in.

Korte notities:

In dit nummer wordt melding gemaakt van een enorme driejarige ongelijke twaalfender. De bok was erg donkerrood en was al op jeugdige leeftijd als zodanig opgevallen. Gezien de foto's lijkt het geen normale ontwikkeling, de enden komen bijna alle uit de rozen, die erg breed waren met veel pareling. Afschot van een mooi opgezette bok met een witte vlek geheel over de linkerkant van de kop. Deze witte vlek bleef ook bestaan na het verkleuren. 'Black and White', werd de bok genoemd. Melding van 'kale plekken' op de rug en nek van een gezinssprong in de periode van eind februari tot eind maart. Volgens een deskundige is het winterhaar door wat voor oorzaak dan ook (vitaminegebrek?) afgebroken, terwijl de haarwortels wel in de huid zijn blijven zitten. Vandaar dat na de verkleuring niets abnormaals meer te zien was. De dieren maakten een gezonde indruk.

Wild und Hund, 6/2001

Wolfram Osgyan maakt een vergelijking tussen twee afstandsmeters van Leica, de Geovid en de nieuwe Rangemaster, de LRF 800 (zie afbeelding). Met een prijsverschil van de Geovid van circa f 6500,- tegenover die van de LRF 800 (richtprijs f 1000,-) kan de vergelijking natuurlijk niet helemaal eerlijk uitvallen. Zo bleek, dat de Geovid sneller tot meetresultaten komt dan z'n kleinere broertje en ook minder 'rechte' oppervlakken nodig heeft om een meting tot stand te brengen. De afstanden waarop gemeten kan worden zijn ook groter dan bij de LRF. Daarnaast heeft de Geovid het grote voordeel, dat het tegelijkertijd een uitstekende veldkijker is, het heeft dus twee oculairen. De Geovid geeft onder moeilijker veldomstandigheden eerder een goede meting dan de LRF. Metingen bij nacht zijn door de 42

mm objectieven ook goed doorvoerbaar. Maar de Geovid is wel erg zwaar (1700 gram) en volumineus en kan geen achter-eenvolgende metingen doen indien de meetknop eenmaal is ingedrukt, hetgeen de LRF wél kan. De LRF is een monoculair en kan derhalve niet zo gemakkelijk als veldkijker gebruikt worden. De vergroting is 7x en bij helder weer kan hij meten tot 800 meter. De te meten oppervlakken moeten dan redelijk recht zijn en naar de meter toegekeerd. Is de meetknop ingedrukt, dan kunnen bewegende doelen achtereenvolgens gemeten worden. Het objectief van de LRF is vrij klein, het nachtmeteren vergt daarom ook weer enige handigheid. Het apparaat is niet groter dan een doosje Rottweilpatronen, het gewicht is 350 gram, heel wat lichter dus dan de Geovid en de LRF kan daarom ook gemakkelijk in een jaszak meegenomen worden.

Wild und Hund, 7/2001

Het bedrog van bokken in de bast... Hoe vaak denk je niet, zo in februari, maart, dat er kapitale bokken in je veld rondsluipen? Je ziet erg dikke bastgeweien en je stelt je daar nogal wat van voor! Hoe sneu is het dan te moeten constateren, dat er na het vegen van die kapitale opzet nog maar een klein deel is overgebleven. Zodanig, dat je denkt dat die of die bok wellicht gemigreerd is! Burckhard Stöcker helpt je uit de droom met fotobewijs. Het schijnt zo te zijn, dat de bast van sommige bokken dikker en forser is dan het benige gedeelte dat vooralsnog verborgen wordt. Ook kan het zijn dat door de fijne haartjes van de bast, vooral door tegenlicht, het gewei er dikker en veelbelovender uitziet dan het in werkelijkheid is! Er zijn individuele verschillen, de ene bok zal daarom een dikkere bast dragen dan een ander, zodat je daardoor sneller op het verkeerde spoor gezet wordt. Het hangt ook van de snelheid van de groei af. Indien je van die veelbelovende bokken ziet, kijk dan ook goed naar andere kenmerken en gedrag van de bok, zodat je deze later gemakkelijker kunt herkennen als dezelfde!

Wild und Hund 9/2001

Het is moeilijk om bokken in mei goed aan te spreken, zie ook het vorige excerpt. Winsmann-Steins laat met een fotoreportage zien hoe gemakkelijk je een bok het predikaat 'oud' op kunt spelden als het dier nog (deels) in de wintervacht zit. Hierdoor lijkt hij vaak meer gedrongen dan overeenkomt met de werkelijke leeftijd. Geen uitzondering

is het schieten van een tweejarige 'zes-jaar-oude' bok. Wees dus voorzichtig met het aanspreken en schieten in mei. Wolfram Osgyan doet een boekje open over de leeftijdschatting aan de hand van het gebit. Het zal bij jonge dieren tot 13 maanden niet een groot probleem zijn, vaak zijn nog melkmolaren in de kaak aanwezig en ook de slijtage en de doorbraak van de M3 (verstandskies) verraden dan de jonge leeftijd. Lastiger wordt het bij volwassen dieren. Bijna iedereen gaat ervan uit, dat de slijtage van de kiezen bij ieder ree praktisch even sterk is. Dat zou alleen kunnen, indien de chemische samenstelling van het glazuur, van het tandbeen (dentine) en ook de voedselopname identiek zouden zijn. Dat nu is geenszins het geval. Daarom wordt aan de hand van het gebit maar ten naaste bij 50% op de goede leeftijd geschat. De derde molaar is vaak een goede aanwijzing, maar het totale aanzicht van de slijtage, soms inclusief de kleur van het dentine kan bijdragen tot een meer correcte schatting. De foutieve schattingen heeft Michael Saar tot een doctoraalstudie doen besluiten en nu is aangetoond, dat de glazuurhardheid van het ene dier wel ongeveer 2,5 x zo hoog kan zijn als de hardheid van het andere dier. Het dentine is veel gelijkmatiger verhard, hier is het verschil maar 1,4 x. De kiezenslijtage is eerder afhankelijk van de glazuurhardheid dan van die van het dentine. Met andere woorden: indien het glazuur zacht is, zal een veel sterkere slijtage van het gebit te zien zijn dan bij hard glazuur. Dat betekent, dat zacht glazuur met de zo vaak toegepaste schattingsmethode zal leiden tot te hoge leeftijdbepalingen. Kijk dus ook altijd naar het neustussenschot en naar de verbening van de schedel. Ga je alleen op het gebit af, maak dan hooguit de indeling *jong, *middelbaar, *oud. Voldoet de gebitsmethode alleen voor de bepaling van gemiddelden, een veel exactere manier is het maken van dunne overlange slijpplaatjes van de kiezen, zodat de jaarlingen in het dentine met een 50x vergroting onder de microscoop in 85% van de onderzoeken tot een juiste leeftijdschatting leidt. Er is een discussie gaande over de leeftijdschatting onder de reeën via de website van Wild und Hund. Ga daarvoor naar www.wild-und-hund.de/ubb/Forum/HTML/000040.html Een mondvoll, maar hier kun je je eigen mening geven en heel wat opsteken!

Opmerkingen? email:Jan1.smit@wxs.nl

CAPRÉOLUS CAPRÉOLUS

Reeënsprongen in Nederland

Door René van Nederpelt

Het grote publiek in Nederland weet inmiddels meer van de laatste twee korenwolven en van de vrijwel uitgestorven knoflookpad, dan van het zeer algemeen in ons land voorkomende ree. Reeën spreken echter wel tot ieders verbeelding.

Inmiddels is het inzicht doorgedrongen dat het verspreiden van kennis een van de belangrijkste voorwaarden voor natuurbehoud is. Ook binnen de vereniging het Reewild krijgt het geven van voorlichting daarom een steeds prominenter plaats.

Kennis en begrip

Zoals u weet wordt op dit moment gewerkt aan de voorbereiding van de documentaire-film 'Capréolus Capréolus: reeënsprongen in Nederland' die in opdracht van de vereniging wordt gemaakt door Luc Enting. Het is de bedoeling dat deze film de sympathie voor dit dier verder doen toenemen alsmede een fundamentele bijdrage zal leveren aan het vergroten van de kennis van alle aspecten die met -beheer van- onze Nederlandse fauna, in het bijzonder het reewild, te maken hebben. Het kweken van begrip voor factoren die de levensomstandigheden van het ree beïnvloeden, bevordert het nemen van gewenste maatregelen door alle betrokken partijen en vergroot het draagvlak daarvoor in grote kring. Film is voor dit doel een uitstekend middel.

Verdere verspreiding

De vereniging kan zich met dit project profileren als een serieuze partij in het veld van natuurbehoud. Overwogen wordt de film na uitzending ervan op televisie te gebruiken

voor voorlichting en educatie middels kopieën op video danwel dvd. Op deze wijze wordt het in eerste instantie geïnvesteerde bedrag beter benut en kan een nog groter doelgroep bereikt worden.

Stichting

Voor de realisatie van het project is een stichting opgericht: stichting voorlichting reeën en grote zoogdieren, waarvoor een artikel 24 lid 4 Successiewet status -een vrijstelling van schenkingsrecht- is verkregen bij de belastingdienst. Gepland is dat de film komend voorjaar gereed zal zijn, als afsluiting van ons 10e lustrum.

Uitzendgarantie

De AVRO heeft een uitzendgarantie afgegeven, maar ook met een andere omroep wordt nog onderhandeld. Naar verwachting zal de film in twee delen van elk 25 minuten op prime time worden uitgezonden.

Financiering

De totale productiekosten bedragen rond de 250 duizend gulden. Graag doet de vereniging een beroep op u allen om een bijdrage te leveren aan de financiering van dit project, danwel suggesties aan te dragen voor het benaderen van -zakelijke of particuliere- financiers.

Bijdragen kunt u overmaken op rekeningnummer 45.77.92.337 o.v.v. documentaire. Deze bijdragen zijn onder bepaalde voorwaarden aftrekbaar van uw inkomen.

Bij eenmalige giften geldt het volgende: Het totaal van de door u in 2001 geschonken

bedragen, dus ook aan andere stichtingen en verenigingen, ligt tussen 1% en 10% van uw onzuiver inkomen. Het bedrag tussen deze percentages is aftrekbaar. Het totale bedrag van uw schenkingen mag niet minder zijn dan f 132,-.

Bij periodieke giften geldt het volgende:

Er zijn geen minimum of maximum bedragen vastgesteld. Evenmin bestaat er een relatie met de hoogte van uw inkomen. Er moet echter minimaal 5 keer gegeven worden. Stel: u wilt f 500,- schenken, dan dient u dit door 5 jaar achtereenvolgend f 100,- te schenken, u kunt dan dus 5 jaar f 100,- aftrekken van uw inkomen.

Voor deze manier van schenken is een notariële akte nodig. Om u alle moeite te besparen, hoeft u slechts een handtekening te zetten onder een standaard akte, die geheel pro Deo voor u namens de vereniging door mr. P van Wees, notaris te Nunspeet verzorgd zal worden. Zijn kantooradres in Laan 57, 8071 JH NUNSPEET, telefoonnummer 0341-254041.

Voor overige zaken betreffende de financiering gelieve u zich te wenden tot R.L. van Nederpelt, fax 0577-460927, email nederpelt@wxs.nl of tel. 's Avonds 0577-462190. Voor potentiële sponsors en financiers is een Plan van Aanpak met begroting en dekkingsplan, een korte beschrijving van de opzet en inhoud van de film, de statuten en de inschrijving bij de Kamer van Koophandel beschikbaar. Financiers van deze film zullen, indien zij dat wensen, bij de aftiteling worden vermeld. Ook andere tegenprestaties zijn bespreekbaar.

Basiscursus Reewild

Op zaterdag 6 oktober organiseert de Regio 'West en Midden Brabant' een basiscursus reewild. De cursus duurt een hele dag en zal worden gegeven door de heer Cees van Geel, jachtopzichter van landgoed 'De Utrecht'.

Plaats van de cursus: Hotel Bellevue te Chaam.

Kosten van de cursus inclusief cursusboek, koffie/thee en lunch: voor leden van de Vereniging f 110,- en voor niet-leden f 160,-.

Als de cursus wordt overschreven, dan wordt overwogen een tweede cursusdag later in het jaar te organiseren.

U kunt zich schriftelijk aanmelden bij:

Secr. West en Midden Brabant, Th. Luijkx, Bijsters 7, 5131 NW ALPHEN

DORHOUT MEES

Mercedes M-klasse

'Test the Best'

specially for you.

DaimlerChrysler Nederland B.V.

Reactorweg 25, 3542 AD Utrecht

Telefoon: 00800 - 1777 7777 (gratis) Internet: <http://www.mercedes.nl>

Mercedes-Benz